Fazile Nasretdin & Sabira Stahlberg

Mäkallär Finland Tatar proverbs

aybagar

Fazile Nasretdin & Sabira Stahlberg

Mäkallär

Finland Tatar proverbs

Helsinki 2025

Cover illustrations: Sadri Hamid, *Ak yul,* Nr. 60 (1976)

Tatar (Latin and Cyrillic scripts)
Suomi (Finnish)
English

First edition

Aybagar

Helsinki 2025

© Fazile Nasretdin & Sabira Stahlberg 2025

ISBN 978-952-7616-00-0
ISBN 978-952-7616-01-7 (e-book)

Finland Tatar proverbs

Mishar (Mishär) Tatars have kept their language and culture alive in Finland for more than 150 years. A high degree of literacy, active engagement in education of both children and adults, constant dialogue with the surrounding society, as well as a strong desire to keep the memories of their lost homes in Aktuk (also called Yañapar) and neighbouring villages near Sergach, Nizhny Novgorod province, Idel (Volga) region, contribute to their success. Finland Tatars have published linguistic, educational, cultural and religious materials, and some wrote, illustrated, printed or photocopied and distributed their books, brochures and magazines to community members.

One of the most productive writers and artists was Sadri Hamid (1905–1987), the cousin of another active writer, Hasan Hamidulla (1900–1988). Sadri Hamid published a large number of books and brochures since 1945, and two popular magazines, *Tavış* 'Voice' (1967, six issues) and *Ak yul* (1967–1977, 63 issues), literally 'White Road', but also meaning for example 'smooth journey'.

The proverbs and sayings gathered for this book by Fazile Nasretdin, who knew Sadri Hamid personally, consist mostly of materials published (and some possibly invented by Hamid) in the two magazines, with additions of traditional proverbs commonly in use among Tatars in Finland. Proverbs are often heard in speech and they are learned from parents, grandparents, family, friends and others. These Finland Tatar proverbs are published for the first time in Latin and Cyrillic scripts, and we have included translations and explanations in Finnish and English as well.

In the sayings and proverbs published by Sadri Hamid, the Mishar dialect and the Tatar literary language influenced by Kazan (Qazan) combine. As a pupil in the village school taught by the mullah in Yañapar, Hamid had learned literary language expressions from schoolbooks published in Kazan. Kazan is considered the centre for Idel (Volga) Tatar learning, language and culture. After moving to the Grand Duchy of Finland (part of the Russian Empire 1809–1917) in his youth, and especially after the Soviet Union closed the border to the independent Republic of Finland in the mid-1920s, it became increasingly important for Hamid and other Tatars in exile to conserve and transmit their own language.

To distance themselves from the Soviet Union, several Tatars mainly in Helsinki called themselves Turks or Northern Turks from the 1930s until after the fall of the Soviet Union in 1991. Many individuals and communities, however, including the Tatars in Järvenpää north of Helsinki, did not comply and called themselves Tatars, Mishars or Muslims throughout the twentieth century. Hamid was one of them: he was acquainted with Turkish and some influences can be found in one or two proverbs, but his goal was to transmit the Mishar heritage.

When the Tatars established the first school in Finland in the 1910s, Mishar was written in Arabic script like Kazan Tatar and many other Turkic languages. Unlike the Tatars in the Soviet Union, who were forced to use Cyrillic script in the 1930s, the Tatars in Finland kept the Arabic script until the 1960s, when they decided to adopt the Latin alphabet both for school education and publications. This reform caused strong reactions among older community members like Sadri Hamid. He wrote a series of pamphlets presenting the beauty of the Arabic script, in an effort to convince younger generations to

keep their sacred heritage. The titles of the pamphlets reflect how highly he valued the script: gold, pearls, diamonds and precious words like "holy" and "shining" figure abundantly. Others adapted to the Latin script, but some elderly Tatars still use the Arabic script occasionally.

There is no official system or generally acknowledged spelling or style for the use of Latin script in Tatar languages, and various systems are in use in the vast global diaspora. The Finland Tatar Latin script has been reformed and improved several times and it has become one of the most phonetic Latin scripts for any Tatar language. The spoken Mishar is still very close to the ancestral language, but the current Finland Tatar language has been influenced by Finnish and Kazan Tatar, and to some extent by Turkish, too.

The Cyrillic script has again been forced on the Tatars in Russia, once more for political reasons, despite efforts to introduce the Latin script. The Tatar Cyrillic script contains multiple issues, originating in the process of transfer from the Arabic script many decades ago. Kazan Tatar is full of Russian words as well, so both encounter little understanding among Tatar communities who had formed before the 1920s outside Russia. In Finland, the Cyrillic script is generally disliked as a symbol of political oppression, but we decided to include it to support readers who are more accustomed to this script.

Although the Finland Tatar spelling is well adapted to the modern language and pronunciation, it still contains some deficiencies. The letter *v,* for example, should be written as *w.* In the Mishar language this sound is bilabial (lip-lip sound), for instance *watan*. However a labiodental *v* (tooth-lip sound) appears in loanwords such as *vagon*. This same issue exists in Tatar Cyrillic. We keep the *w*-sound from the Arabic script

used by Sadri Hamid, but for modern Finland Tatar we use *v*. When transcribing from the Arabic to Latin script, there is no certainty about how the vowels were pronounced. Even in the same Mishar Tatar language area, there are many variations of *o / u* and *ö / ü*: *konak – kunak, körä – kürä.* The Sergach Mishars also have a typical palatialisation appearing with *n, t, l*: for example, *kanʲar – kaynar*, *atʲam – äytäm, palʲta – pältä*. This phenomenon is disappearing among the Tatars in Finland, as is the *ts*-affricate varying with *ch*; *ts* is seldom heard today. In contrast to Kazan, Mishar has no back consonants, so for example *q* in *Qazan* or *quyarğa* is pronounced as *Kazan* and *kuyarga* in Mishar. Also *g* (*kaygı*) and *ğ* (Kazan: *kayğı*) are not distinguished in Mishar, as both are pronounced as *g*, and the same goes for *h* and *x*: Mishar *harbi;* Kazan: *xärbi.* Back/front vowels and vowel harmony also vary in Mishar, front vowels following back vowels and vice versa: *yoklami*, *yoko*; Kazan: *yoqlamıy, yoqı.*

Fazile Nasretdin has contributed variations in Mishar, Finland Tatar and Kazan Tatar. The analysis, translations and interpretations were carried out together. Several proverbs and sayings could be directly understood, and some exist in other languages, but many required deeper linguistic, cultural and historical exploration. Sadri Hamid invented proverbs of his own, too, and to grasp their meaning we read most of his writings. The proverbs contain many levels; explanations and linguistic notes were therefore added. Our interpretations are however only suggestions – readers are free to interpret the proverbs as they wish.

Sabira Stahlberg and Fazile Nasretdin

Ääntäminen – Pronunciation guide

◊ *Fin tatarınıñ avazları, kayber östämälärdän başka, fin telenä bik yakın.*

◊ *Фин татарының авазлары, кайбер өстәмәләрдән башка, фин теленә бик якын.*

◊ *Suomen tataarin äänteet ovat hyvin lähellä suomea joitakin lisäyksiä lukuun ottamatta.*

◊ *Finland Tatar pronunciation is very close to Finnish with some additions.*

a – “f**a**ther”
i – i / front vowel i: “m**i**x”
ı – taka-i / back vowel i: “b**i**rd”
c – dzh, “**j**ungle”
ç – tsh / ch, “**ch**air”
e – “r**e**d”
g – “**g**o”
j – zh, “plea**s**ure”
ñ – ng, “spri**ng**”
ş – sh, “**sh**e”
u – “l**oo**k”
ü – suomen **y** / German and Turkish **ü**, French “t**u**”
w – “**wh**at”
y – suomen **j** / “**y**ou”
z – “**z**ig**z**ag”
ä – “b**a**ck”
ö – Nordic, German and Turkish **ö**, French “j**eu**ne”

Cätväl – Җәтвәл – Taulukko – Table

◊ *The proverbs are rendered in alphabetic order by the first letter of the first word in Tatar.*
◊ *The order follows the Finland Tatar system based on the Finnish alphabet (ä and ö come last).*

1. yul / юл / rivi / line: Mäkal / Мәкаль / Sananlasku / Proverb
2. yul / юл / rivi / line: Mişär tatarça / Мишәр татарча / Mishääri-tataari / Mishar Tatar
3. yul / юл / rivi / line: Fin tatarça / Фин татарча / Suomen tataari / Finland Tatar
4. yul / юл / rivi / line: Kazan tatarça / Казан татарча / Kazanin tataari / Kazan Tatar
5. yul / юл / rivi / line: Tärcemä / Тәрҗемә / Käännös / Translation
6. yul / юл / rivi / line: Ädäbi tärcemä häm açıklaular / Әдәби тәрҗемә һәм ачыклаулар / Vapaa käännös ja selityksiä / Free translation and explanations
7. yul / юл / rivi / line: İskärmälär / Искәрмәләр / Huomioita / Notes
8. yul / юл / rivi / line: Çıganaklar / Чыганаклар / Lähteet / Sources:
    - AY (*Ak yul / Ак юл*) (Sadri Hamid / Садри Хәмид)
    - T (*Tavış / Тавыш*) (Sadri Hamid / Садри Хәмид)
    - FN (Fazile Nasretdin / Фазилә Насретдин)

A

Aç ayu uynamas, at azıksız yörömi

2. Ats* / aç ayu un^{j}amas / on^{j}amas**,
alaşa / at aşsız / azıksız yörömi.
3. Aç ayu uynamas, at azıksız yöremi.
4. Ач аю уйнамас, ат азыксыз йөреми.
5. Nälkäinen karhu ei leiki; hevonen ei kulje ilman ruokaa.
◊ Hungry bear does not play; horse goes not without food.
6. Rizık bulmasa, haräkät tä yuk.
◊ Ризык булмаса, хәрәкәт тә юк.
◊ Ilman ruokaa ihminen ei toimi.
◊ Without food people do not function.
7. **ts / ç* – affrikat / аффрикат / affrikaatta / affricate.
◊ ***un^{j}amas / on^{j}amas* – palataläşü / палаталләшү / palatalisaatio / palatalisation.
8. AY9s4, AY32s5

Aç keşe açulı bula

2. Ats / aç keşe atsulı / açulı bola / bula.
3. Aç keşe açulı bula.
4. Ач кеше ачулы була.
5. Nälkäisestä ihmisestä tulee vihainen.
◊ A hungry person gets angry.
8. AY2s4

Açık agız töpsez kapçık kebek

2. Atsık / açık awız töpsöz kaptsık / kapçık kebek.
3. Açık avız töpsez kapçık kebek.
4. Ачык авыз төпсез капчык кебек.
5. Aina avoin suu on kuin pohjaton pussi.
◊ An always open mouth is like a bottomless bag.
6. Tuktausız söyli torgan keşe tuydıra.
◊ Туктаусыз сөйли торган кеше туйдыра.
◊ Jatkuvasti puhuva ihminen ärsyttää.
◊ A constantly talking person is irritating.
8. AY58s3

Açnıñ küze ikmäkdä, baynıñ küze hikmätdä

2. Atsnıñ / açnıñ küze äpäydä / ükmäktä,
baynıñ küze hikmättä.
3. Açnıñ küze ikmäktä, baynıñ küze hikmättä.
4. Ачның күзе икмәктә, байның күзе хикмәттә.
5. Nälkäisen silmä hakee leipää, rikkaan silmä ihmettä.
◊ Eye of hungry looks for bread, eye of rich for miracles.
6. Keşeneñ itibarı häm kızıksınuı üzenä kiräk närsägä yünälä.
◊ Кешенең игътибары һәм кызысынуы үзенә
кирәк нәрсәгә юнәлә.
◊ Ihminen kiinnittää huomionsa ja mielenkiintonsa siihen,
mitä hän tarvitsee.
◊ People focus their attention and interest on what they need.
7. *İkmäk, ipi, ükmäk, äpäy*: sinonimnar / синонимнар /
synonyymejä / synonyms.
8. AY48s7 (Huseyn Sadik – ukuçı cibärgän / укучы җибәргән
/ lukija lähettänyt / sent by reader).

Agaç cimeşe belän, adäm eşe belän

2. Agaç / agats yimeşe / cimeşe belän, adäm eşe belän.
3. Agaç cimeşe belän, adäm eşe belän.
4. Агач җимеше белән, адәм эше белән.
5. Puulla on hedelmät, ihmisellä teot.
◊ Tree has fruits, people have actions.
6. Keşe eşe belän tanıla.
◊ Кеше эше белән таныла.
◊ Teoistaan ihminen tunnetaan.
◊ People are known for their deeds.
8. FN

Akıl töbe – täcribä

2. Akıl töbö – täcribä.
3. Akıl töbe – täcribä.
4. Акыл төбе – тәҗрибә.
5. Viisaus perustuu kokemukseen.
◊ Wisdom is based on experience.
6. Täcribä öyrätä.
◊ Тәҗрибә өйрәтә.
◊ Kokemukset opettavat.
◊ We learn from experiences.
8. FN

Akıllı atın maktar, akılsız hatnın maktar

2.–3. Akıllı atın maktar, akılsız hatının maktar.
4. Акыллы атын мактар, акылсыз хатынын мактар.
5. Viisas kehuu hevostaan, tyhmä vaimoaan.
◊ Wise man praises his horse, stupid man his wife.
6. Artık maktansañ, yugaltırsıñ (könelär).
◊ Артык мактансаң, югалтырсың (көнеләр).
◊ Liiallinen kehuminen voi johtaa menetykseen (kateus).
◊ Too much boasting can lead to loss (envy).
8. AY11s4, FN

Akrın barsañ, tiz citärsen

2. Äkerten / äkren barsañ, tiz yitärseñ / citärseñ.
3. Äkren barsañ, tiz citärseñ.
4. Акрын барсаң, тиз җитәрсең.
5. Jos kuljet hitaasti, voit saapua nopeasti perille.
◊ By going slowly you can arrive quickly.
6. Aşıgıp-aşıgıp eş uñmıy.
◊ Ашыгып-ашыгып эш уңмый.
◊ Maltti on valttia.
◊ Patience is key.
8. AY18s1

Alını yaltırıy, artı kaltırıy

2. Alnı yaltıri, artı kaltıri.
3. Alını yaltırıy, artı kaltırıy.
4. Алыны ялтырый, арты калтырый.
5. Edestä kiiltää, takaa tärisee.
◊ Front shines, back shakes.

6. Tışka taba bay bulıp kürenergä teläü.
◊ Тышка таба бай булып күренергә теләү.
◊ Halutaan näyttää varakkaalta ulospäin.
◊ Trying to look wealthy before others.
8. FN

Allanıñ könläre tarı yarmasındanda kübräk

2. Allanıñ könläre / könnäre tarı yarmasından / yarmasınnan da küberäk / kübräk.
3. Allanıñ könnäre tarı yarmasınnan da kübräk.
4. Алланың көннәре тары ярмасыннан да күбрәк.
5. Jumalan päiviä on enemmän kuin hirssissä ryynejä.
◊ God's days are more numerous than grains in millet.
6. Eş yäki burıç ber köngä genä bäyle tügel.
◊ Эш яки бурыч бер көнгә генә бәйле түгел.
◊ Työ tai tehtävä ei ole yhdestä päivästä kiinni.
◊ A job or task does not have to be done in a single day.
8. AY32s4

Alma agaçınnan yırak töşmi

2. Alma agatsınnan / agaçınnan yırak töşmi.
3. Alma agaçınnan yırak töşmi.
4. Алма агачыннан ерак төшми.
5. Omena ei putoa kauas puusta.
◊ The apple does not fall far from the tree.
6. Balalar äti-änilärenä ohşıylar.
◊ Балалар әти-әниләренә охшыйлар.
◊ Lapset tulevat vanhempiinsa.
◊ Children become similar to their parents.
8. FN

Altıga al, bişkä sat

2.–3. Altıga al, bişkä sat.
4. Алтыга ал, бишкә сат.
5. Osta kuudella ja myy viidellä.
◊ Buy for six and sell for five.
6. Äyberneñ bäyäse satıp algaç uk töşä.
◊ Әйбернең бәясе сатып алгач ук төшә.
◊ Tavaran arvo laskee heti ostamisen jälkeen.
◊ The value of goods drop directly when they are bought.
8. AY14s3

Altın taşı salam aşı

2.–3. Altın taşı salam aşı.
4. Алтын ташы салам ашы.
5. Kivijalka kullasta, mutta syö olkia.
◊ Golden stone foundation, but eats straw.
6. Monafiklık, maktanu, tışka taba kürsätergä teläü.
◊ Монафикълык, мактану, тышка таба күрсәтергә теләү.
◊ Ulkokultaisuus, rehentely ja näyttämisen halu.
◊ Shiny surface, bragging and wanting to show off.
7. *Taş* – yort nigeze, öy.
◊ *Таш* – йорт нигезе, өй.
◊ *Taş* – kivi, kivijalka, talo / stone, stone base, house.
8. AY59s2

Aludan birü yahşı

2. Aludan berü / birü yakşı.
3. Aludan birü yahşı.
4. Алудан бирү яхшы.
5. Parempi antaa kuin ottaa.
◊ Better give than take.
6. Aluga karaganda birü hayerleräk.
◊ Алуга караганда бирү хәерлерәк.
◊ Autuaampaa on antaa kuin ottaa.
◊ Giving is more blessed than taking.
8. AY33s3

Ana hakı, Alla hakı

2. Äni / ana hakı, Alla hakı.
3. Ana hakı, Alla hakı.
4. Ана хакы, Алла хакы.
5. Äidin oikeus, Jumalalta saatu oikeus.
◊ Mother's right, given by God.
6. Äni izge. Analarga Allah tarafınnan hormät itelü hokukı birelgän (Korändä).
◊ Әни изге. Аналарга Аллаһ тарафыннан хөрмәт ителү хокукы бирелгән (Коръәндә).
◊ Äidit ovat pyhiä. Jumala on antanut äideille oikeuden olla kunnioitettuja (*Koraani*).
◊ Mothers are sacred. God has given mothers the right to be honoured (*Qur'an*).
8. AYs3

Ananıñ küñele balada, balanıñ küñele dalada

2. Ananıñ köñölö / küñele balada, balanıñ küñele dalada.
3. Ananıñ küñele balada, balanıñ küñele dalada.
4. Ананың күңеле балада, баланың күңеле далада.
5. Äidin ajatukset lapsessa, lapsen mieli arolla.
◊ Mother's thoughts with child, child's mind in the steppe.
6. Änilär balaları turında borçıla,
balalarnıñ uyları dönya turında.
◊ Әниләр балалары турында борчыла,
балалрның уйлары дөня турында.
◊ Äidit murehtivat lapsiaan, lapset välittävät vain maailmasta.
◊ Mothers worry about their children,
but the children care only about the world.
8. AY10s4

Arba uwalsa utın, ügez ülsä it

2. Arba uwalsa otın / utın – ügez ülsä it.
3. Arba vatılsa – utın, ügez ülsä – it.
4. Арба ватылса утын, үгез үлсә – ит.
5. Jos vaunut hajoavat saadaan polttopuuta,
jos härkä kuolee – lihaa.
◊ If the wagon breaks, there is firewood, if the ox dies – meat.
6. Barısı da yañadan kullanıla, bernärsä dä taşlanmıy.
◊ Барысы да яңадан кулланыла, бернәрсә дә ташланмый.
◊ Kaikki hyödynnetään, mitään ei heitetä pois.
◊ Everything is used, nothing is thrown away.
8. AY30s4, AY42s4

Aru bukta berni yuk

2. Aru bokta / bukta berni yok / yuk.
3. Aru bukta berni yuk.
4. Ару букта берни юк.
5. Puhdas paska on puhdasta.
◊ Pure shit is clean.
6. Härnärsägä ciränep kararga kiräkmi.
◊ Һәрнәрсәгә җирәнеп карарга кирәкми.
◊ Kaikkea ei tarvitse inhota.
◊ Do not despise everything.
8. FN

Aş başka, urın başka

2. Aş başka, orın / urın başka.
3. Aş başka, urın başka.
4. Аш башка, урын башка.
5. Ruoka on eri asia, paikka / sänky taas eri.
◊ Food is one thing, place / bed another.
6. Törle kontekstta eşlär törle kıymmätlärgä iyä.
Härnärsäneñ üz vakıtı häm urını bar.
◊ Төрле контекстта эшләр төрле кыйммәтләргә ия.
Һәрнәрсәнең үз вакыты һәм урыны бар.
◊ Asioilla on eri merkitys ja arvo eri yhteyksissä.
Kaikella on oma aikansa ja paikkansa.
◊ Things have various meanings and values in
different contexts. Everything has its own time and place.
7. Mişär: *aş* – azık, rizık süzlärenä sinonim.
Kazan: *aş* – şurbalı aş, bolay azık, rizık.
◊ Мишәр: *аш* – азык, ризык сүзләренә синоним.
Казан: *аш* – шулпалы аш, болай азык, ризык.

◊ Mishääri: *aş* – ruoka. Kazan: *aş* – liemiruoka;
ruoka vain jossain yhteyksissä, muuten *azık, rizık, aşamlık*.
◊ Mishar: *aş* – food. Kazan: *aş* – broth;
food only in certain contexts, otherwise *azık, rizık, aşamlık.*
8. AY10s5, AY33s3

Aşa, aşa, bulırsın alaşa

2. Aşa, aşa, bolırsın / bulırsın alaşa.
3. Aşa, aşa, bolırsıñ / bulırsıñ alaşa.
4. Аша, аша, булырсың алаша.
5. Syö, syö, niin sinusta tulee hevonen.
◊ Eat, eat, and you will become a horse.
6. Artık aşaudan kisätü. / Yahşı tuklansañ, sälamät bulırsıñ.
◊ Артык ашаудан кисәтү. /
Яхшы туклансаң, сәламәт булырсың.
◊ Varoitus liikasyömisestä. / Jos syöt hyvin, olet terve.
◊ Warning against overeating. / Eating well, you are healthy.
8. FN

Aşagan belmi, turagan belä

2.–3. Aşagan belmi, turagan belä.
4. Ашаган белми, тураган белә.
5. Syöjä ei tiedä, mitä ruoan laittaja tietää.
◊ The eater does not know what the cook knows.
6. Eşne buldıruga ni kiräklegen eşläüçe belä
häm eşlängängä bäyä birä.
◊ Эшне булдыруга ни кирәклеген эшләүче белә
һәм эшләнгәнгә бәя бирә.
◊ Ihminen, joka itse on tehnyt jotain,
tietää mitä vaaditaan ja arvostaa lopputuloksia.

◊ Those who have done something themselves
know what is required and appreciate the results.
8. AY11s4, AY19s4, AY33s4, AY58s3, AY 62s3, FN

Aşaganda ömet bar

2. Aşaganda ömöt bar.
3. Aşaganda ömet bar.
4. Ашаганда өмет бар.
5. Hänessä on toivoa, jolle ruoka maistuu.
◊ There is hope for someone who likes food.
6. Sälamät keşe aşıy. Sırhauga adättä aş barmıy.
◊ Сәламәт кеше ашый. Сырхауга гадәттә аш бармый.
◊ Terve ihminen syö. Sairaalle ei yleensä ruoka maistu.
◊ Healthy people eat; when ill they often do not want food.
7. *Aşagan* – syönyt, syönyt henkilö / eaten, person who has eaten. *Aşaganda* – syödessä, syöjässä / while eating, in eater.
8. FN

Aşamıyça tamak tuymıy, eşlämiçä rizık bulmıy

2. Aşamitsa / aşamiça tamak toymi / tuymi,
eşlämitsä / eşlämiçä rizık / aş bolmi / bulmi.
3. Aşamıy / aşamıyça tamak tuymıy,
eşlämi / eşlämiçä rizık bulmıy.
4. Ашамый тамак туймый, эшләми ризык булмый.
5. Syömättä ei vatsa täyty, ilman työntekoa ei saa ruokaa.
◊ Stomach is not filled without eating, no food without work.
6. Buldırır öçen eşlärgä kiräk.
◊ Булдырыр өчен эшләргә кирәк.
◊ Saadakseen jotain tarvitaan tekemistä.
◊ To get something one needs to do something.

7. *Tamak / тамак* – bu oçrakta: korsak / бу очракта: корсак.
◊ *Tamak* – kurkku / throat;
tässä yhteydessä / in this context: vatsa / stomach.
8. FN

Aşap tuygaç balda açı bula

2. Aşap toygats / tuygaç bal da atsı / açı bola / bula.
3. Aşap tuygaç bal da açı bula.
4. Ашап туйгач бал да әче була.
5. Kylläiselle hunajakin on karvasta.
◊ Even honey tastes bitter to the satiated.
6. Artık aşagaç, bernärsä dä tämle tügel.
◊ Артык ашагач, бернәрсә дә тәмле түгел.
◊ Jos on syönyt liikaa, mikään ei enää maistu hyvältä.
◊ If one has eaten too much, nothing tastes good anymore.
8. AY9s4, AY45s1

Aşap tuymagannı yalanıp tuymisın

2. Aşap toymagannı / tuymagannı yalanıp toymisıñ / tuymisın.
3. Aşap tuymagannı yalanıp tuymıysıñ.
4. Ашап туймаганны яланып туймыйсың.
5. Jos et tule syömällä kylläiseksi, et tule nuolemallakaan.
◊ If you do not get full when eating,
licking does not satisfy you either.
6. Östän-östän genä eşläü citmi, yahşı eşlärgä kiräk.
◊ Өстән-өстән генә эшләү җитми, яхшы эшләргә кирәк.
◊ Pintapuolisuus ei riitä, asiat pitää tehdä kunnolla.
◊ Superficiality is not enough, things must be done properly.
8. AY10s5

Aşına kürä tabagı, eşenä kürä tamagı

2. Aşına körä / kürä tabagı, eşenä körä / kürä tamagı.
3. Aşına kürä tabagı, eşenä kürä tamagı.
4. Ашына күрә табагы, эшенә күрә тамагы.
5. Ruoan mukaan lautanen, työnteon mukaan ruoka.
◊ Plate to suit the food, food to fit the work.
6. Tırışlık büläklänä. Barısı da çagıştırmaça.
◊ Тырышлык бүләкләнә. Барысы да чагыштырмача.
◊ Ahkeruus palkitaan. Kaiken pitää olla mittansa mukaan.
◊ Diligence will be rewarded.
Everything should fit its measure.
7. *Tamak* – bu oçrakta: korsak.
◊ *Тамак:* бу очракта: корсак.
◊ *Tamak* – kurkku / throat; tässä / here: vatsa / stomach.
8. FN

At başı belän ir başı nilär kürmi

2. At başı belän er / ir başı nilär körmi / kürmi.
3. At başı belän ir başı nilär kürmi.
4. Ат башы белән ир башы ниләр күрми.
5. Mitä kaikkea hevonen ja mies kokevatkaan.
◊ What do a horse and man experience.
6. Tormışta avır çaklar bulırga mömkin.
Äüväl zamanda at belän ir ayırılgısız idelär.
◊ Тормышта авыр чаклар булырга мөмкин.
Әүвәл заманда ат белән ир аерылгысыз иделәр.
◊ Elämässä voi kokea kovia.
Hevonen ja mies olivat ennen erottamattomat.
◊ Life may be hard. Horse and man were earlier inseparable.
8. AY18s2

Atında gayep bulsa, tärtäsendädä gayep bar

2. Alaşasında ayıp bolsa / bulsa, tärtäsendä dä ayıp bar.
3. Atında ayıp bulsa, tärtäsendä dä ayıp bar.
4. Атында гаеп булса, тәртәсендә дә гаеп бар.
5. Jos hevosessa on vikaa, on aisoissakin vikaa.
◊ If there is fault in the horse, the shafts are faulty, too.
6. Säbäplärne tiränräk karagız. Hata yaña hata tudıra.
◊ Сәбәпләрне тирәнрәк карагыз. Хата яңа хата тудыра.
◊ Hae syitä syvemmältä. Virhe johtaa uuteen virheeseen.
◊ Look deeper for reasons. One error leads to another error.
8. AY32s4

Atıñ bulsın säüdägär

2. Atıñ bolsın / bulsın säüdägär.
3. Atıñ bulsın säüdägär.
4. Атың булсын сәүдәгәр.
5. Myyköön hevosesi itse itsensä.
◊ May your horse sell itself.
6. Tavarga şundıy yahşı bulırga tiyeş, üze-üzen sata.
◊ Товарга шундый яхшы булырга тиеш, үзе-үзен сата.
◊ Tavaran pitää olla niin hyvää, että se myy itse itsensä.
◊ An item should be so excellent that it sells by itself.
8. AY14s3

Atnı çıbırkı belän kuma, solı belän ku

2. Alaşanı tsıbırkı / çıbırkı belän kuma, solo belän ku.
3. Atnı çıbırkı belän kuma, solı belän ku.
4. Атны чыбыркы белән кума, солы белән ку.

5. Hevosta ei ajeta raipalla, vaan kauralla.
◊ Horse is driven not with whip but with oats.
6. Cäzalau häm hurlau eşli torgannı därtländermi.
◊ Җәзалау һәм хурлау эшли торганны дәртләндерми.
◊ Kuritus ja moite eivät kannusta tekemään.
◊ Punishment and reproof do not encourage doing.
8. AY44s4

Awılı başkanıñ, kawımı başka

2. Awılı başkanıñ, kawımı başka.
3. Avılı başkanıñ, kavımı başka.
4. Авылы башканың, кавеме башка.
5. Eri kylä, eri rotu.
◊ Other village, different race.
6. Här avılnıñ üzençälege bar.
◊ Һәр авылның үзенчәлеге бар.
◊ Jokaisella paikalla on omat erityispiirteensä.
◊ Each place has its own characteristics.
8. AY10s5

Ay yörö dä sau yörö

2. Ay yörö dä sau yörö.
3. Ay yöre dä sau yöre.
4. Ай йөре дә сау йөре.
5. Hyvää matkaa.
◊ Have a good trip.
6. Säyähatkä kitüçegä teläk.
◊ Сәяхәткә китүчегә теләк.
◊ Toivotus matkalle lähtevälle.
◊ Wish when someone leaves on a journey.

7. *Ay* – monda küktäge ay yäki ber ay (ozın vakıt) digänne añlatırga mömkin. Ay kebek üz yulıñda yöre häm sälamät tor. *Aynık* – iserep tügel. Aynık yöre?
◊ *Ай* – монда күктәге ай яки бер ай (озын вакыт) дигәнне аңлатырга мөмкин. Ай кебек үз юлыңда йөре һәм сәламәт тор. *Айныкъ* – исереп түгел. Айнык йөре?
◊ *Ay* – merkitsee tässä kuuta tai kuukautta (pitkää aikaa). Toivomus on, että kuljet kuun lailla omalla radallasi ja pysyt terveenä. *Aynık* – raitis. Kulje raittiina?
◊ *Ay* – means here moon or month (long period of time). The wish is that you follow your own path like the moon and stay healthy. *Aynık* – sober. Travel soberly?
8. T4–5s4, FN

Ayagıñnı yatagıña kürä suz

2. Ayagıñnı karavatıña / yatagıña körä / kürä soz / suz.
3. Ayagıñnı yatagıña kürä suz.
4. Аягыңны ятагыңа күрә суз.
5. Ojenna jalkasi vuoteesi mukaan.
◊ Stretch your feet according to your bed.
6. Matdi haleñä kürä yäşä.
◊ Матди хәленә күрә яшә.
◊ Elä varojesi mukaan.
◊ Live according to your means.
8. FN

Ayırılgannı ayu aşar, bülengänne büre aşar

2. Ayırılgannı ayu aşar, bülengänne böre / büre aşar.
3. Ayırılgannı ayu aşar, bülengänne büre aşar.
4. Аеырылганны аю ашар, бүленгәнне бүре ашар.
5. Karhu syö eronneet, susi jakaantuneet.
◊ Bear eats the separated, wolf devours the divided.
6. Cämiyätneñ yäki berlekneñ ber buluı möhim.
◊ Җәмгыятьнең яки берлекнең бер булуы мөһим.
◊ Yhteisön tai liiton yhdessä pysyminen on tärkeää.
◊ Important to keep a community or union together.
8. AY8s4, AY47s4, AY62s5

Ayunı tepeç biyetä

2. Ayunı tepets / tipiç biyetä.
3. Ayunı tayak biyetä.
4. Аюны тепеч / таяк биетә.
5. Keppi karhua tanssittaa.
◊ The stick makes the bear dance.
6. Hakimiyättän kurku telämägän eşlär eşlätä.
◊ Хакимияттән курку теләмәгән эшләр эшләтә.
◊ Vallan pelko pakottaa tekemään asioita, joita ei halua tehdä.
◊ Fear of the powerful makes you do things against your will.
8. AY18s3

Az birgän candan, küp birgän maldan birä

2. Äz bergän / birgän cannan / candan,
küp bergän / birgän maldan berä /birä.
3. Äz birgän cannan, küp birgän maldan birä.
4. Аз биргән җаннан, күп биргән малдан бирә.
5. Vähä annetaan sydämestä, paljon rikkaudesta.
◊ A little is given from the heart, a lot from wealth.
6. Büläklärneñ zur buluı möhim tügel,
çın küñeldän genä bulsın.
◊ Бүләкләрнең зур булуы мөһим түгел,
чын күңелдән генә булсын.
◊ Lahjojen ei tarvitse olla isoja, kunhan tulevat sydämestä.
◊ Gifts do not have to be big when they come from the heart.
7. *Can* – ruh, küñel, üzäk, yöräk.
◊ *Җан* – рух, күңел, үзәк, йөрәк.
◊ *Can* – henki, sielu, mieli, sydän / spirit, soul, mind, heart.
8. AY58s6, AY61s4

B

Bakma asılına, bak näselenä

2.–3. Bakma asılına, bak näselenä.
4. Карама асылына, кара нәселенә.
5. Älä katso kauneuteen, vaan sukuun.
◊ Do not look at beauty, view the family.
6. Tışkı küreneşkä karap tormış iptäşen saylau akıllı tügel.
◊ Тышкы күренешкә карап тормыш
иптәшен сайлау акыллы түгел.
◊ Puolison valitseminen vain ulkonäön mukaan ei ole viisasta.
◊ Choosing a spouse only because of looks is unwise.
8. FN

Bal totkan barmak yali / yalar

2. Bal totkan barmak yali / yalar.
3. Bal totkan barmak yalıy / yalar.
4. Бал тоткан бармак ялый / ялар.
5. Hunajaviljelijä nuolee näppejään.
◊ The beekeeper licks his fingers.
6. Eş belän osta şögıllänüçelär köndälek tormışlarında
üz ostalıkların haman kullanmıylar.
◊ Эш белән оста шөгельләнүчеләр көндәлек
тормышларында үз осталыкларын хаман кулланмыйлар.
◊ Suutarin lapsilla ei ole kenkiä. Taitava ihminen ei aina
hyödynnä osaamistaan omassa elämässään.
◊ The cobbler’s children have no shoes. Skilled people
do not necessarily use the knowledge in their own life.
8. AY7s5, AY45s2, AY60s1, AY62s5

Balta çapkinça kiskä yan tarta

2. Balta tsapkintsa / çapkinça kiskä yan / can tarta.
3. Balta çapkıynça kiskä yan / can tarta.
4. Балта чапкыйнча / чапканчы кискә тын ала.
5. Ennen kirveen iskua pölkky vetää henkeä.
◊ Before the axe falls, the block (tree stump) draws its breath.
6. Ni bulsa bulgannan äüväl sulış alırga äle vakıt bar.
◊ Ни булса булганнан әүвәл сулыш алырга әле вакыт бар.
◊ Vielä on hetki hengähtää ennen kun jotain tapahtuu.
◊ Still a moment to breathe before something happens.
7. Mişär: *yan /can tartu* – sulış alu. Kazan: *can tartu* – söyenü.
◊ Мишәр: *ян / җан тарту* – сулыш алу.
Казан: *җан тарту* – сөенү.
◊ Mishääri: *yan /can tartu* – vetää henkeä, levätä.
Kazan: *can tartu* – miellyttää, ilahduttaa.
◊ Mishar: *yan / can tartu* – to take a breath, to rest.
Kazan: *can tartu* – to please, delight.
8. AY16s4

Bara-bara bazar kala

2.–3. Bara-bara bazar kala.
4. Бара-бара базар кала.
5. Ajan mittaan markkinat jäävät taakse.
◊ In the course of time markets are left behind.
6. Yäş belän haräkät häm katnaşu kimi bara.
◊ Яш белән хәрәкәт һәм катнашу кими бара.
◊ Toiminta ja osallistuminen vähenevät iän myötä.
◊ Activities and participation diminish when you get older.
8. AY6s4, AY33s2, AY45s1

Bargan atnı başka sukmilar

2. Bargan alaşanı / atnı başka sokmilar / sukmilar.
3. Bargan atnı / alaşanı başka sukmıylar.
4. Барган атны башка сукмыйлар.
5. Juoksevaa hevosta ei pidä ruoskia.
◊ A running horse should not be whipped.
6. Eşli torgannı cäzalarga yaramıy.
◊ Эшли торганны җәзаларга ярамый.
◊ Tekevää tai toimivaa ei pidä kurittaa.
◊ Do not scold someone who is already doing or acting.
8. AY10s2

Barganda aşa, kileşkändä ki

2.–3. Barganda aşa, kileşkändä ki.
4. Барганда аша, килешкәндә ки.
5. Syö silloin, kun vatsa vetää; somistaudu kun sopii.
◊ Eat when stomach wants, adorn yourself when suitable.
6. Här eşneñ vakıtı bar.
◊ Һәр эшнең вакыты бар.
◊ Aikansa kutakin.
◊ There is a right time for everything.
8. AY10s5

Başıña töşsä başmak kiyärsen

2. Başıña töşsä başmak kiärsen / kiärseñ.
3. Başıña töşsä başmak kiyärseñ.
4. Башыңа төшсә башмак киярсең.
5. Tiukan paikan tullen saat jalat alle.
◊ When the going gets tough, you will run.
6. Avırlıklar aldında keşelär eş itälär.
◊ Авырлыклар алдында кешеләр эш итәләр.
◊ Kohdatessaan vaikeuksia ihmiset toimivat.
◊ When people encounter difficulties, they take action.
8. AY8s1

Baynıñ awızı kıñır bulsa da süze turı çıga

2. Baynıñ awızı kıñır bolsa / bulsa da süze turı tsıga / çıga.
3. Baynıñ avızı kıñır bulsa da, süze turı çıga.
4. Байның авызы / кыңыр / кыңгыр булса да,
сүзе туры чыга.
5. Vaikka rikkaan suu olisikin vino, sanat ovat oikeita.
◊ Although a rich man’s mouth is crooked, his words are true.
6. Abruylı keşelärgä yış ışanalar, alar haksız bulsalar da.
◊ Абруйле кешеләргә еш ышаналар,
алар хаксыз булсалар да.
◊ Vaikutusvaltaisia uskotaan, vaikka olisivatkin väärässä.
◊ Influential people are believed even when they are wrong.
8. AY27s2

Belem alu, enä belän koyı kazu

2. Belem alu, enä belän kio kazu.
3. Belem alu, enä belän koyı kazu.
4. Белем алу энә / инә белән кое казу.
5. Tiedonhankinta on kuin kaivaisi neulalla kaivoa.
◊ Acquiring knowledge is like
digging a well with a needle.
6. Öyränü häm belem alu küp eş taläp itä.
◊ Өйрәнү һәм белем алу күп эш таләп итә.
◊ Oppiminen ja opiskelu vaativat paljon työtä.
◊ Learning and studying require a lot of work.
8. FN

Belmägänneñ beläge awırtmi

2. Belmägänneñ beläge awırtmi.
3. Belmägänneñ beläge avırtmıy.
4. Белмәгәннең беләге авыртмый.
5. Tietämättömyys ei satuta.
◊ Ignorance does not hurt.
6. Belmägän keşe kaygırmıy häm cavaplılıknı da östenä almıy.
◊ Белмәгән кеше кайгырмый һәм
җаваплылыкны да өстенә алмый.
◊ Tietämätön ei murehdi eikä ota vastuuta.
◊ The ignorant does not worry or take responsibility.
7. Mişär: *beläk* – beläzektän tersäkkä yäki cilkägä kadär.
Kazan: beläzektän cilkägä kadär.
◊ Мишәр: *беләк* – беләзектән терсәккә яки җилкәгә кадәр.
Казан: беләзектән җилкәгә кадәр.

◊ Mishääri: *beläk* – kyynärvarsi ranteesta kyynär-
tai olkapäähän. Kazan: kyynärvarsi ranteesta olkapäähän.
◊ Mishar: *beläk* – forearm from wrist to elbow or shoulder.
Kazan: forearm from wrist to shoulder.
8. AY20s5, AY35s3, AY44s6

Beläm disäñ totoldıñ, belmim disäñ kotoldıñ

2. Beläm disäñ totoldoñ, belmim disäñ kotoldoñ.
3. Beläm disäñ totıldıñ, belmim disäñ kotıldıñ.
4. Беләм дисәң тотылдың, белмим дисәң котылдың.
5. Jos sanot tietäväsi, jäät kiinni;
jos et tiedä, pääset pälkähästä.
◊ If you say that you know, you get caught;
if you do not know, you will get away with it.
6. Ükenüdän däşmäü hayerleräk.
Belmägän keşene kıynamıylar.
◊ Үкенүдән дәшмәү хәерлерәк.
Белмәгән кешене кыйнамыйлар.
◊ Parempi vaieta kuin katua. Tietämätöntä ei läksytetä.
◊ Better silent than sorry. The ignorant will not be scolded.
8. AY37s4

Ber çıbık sına, seberke sınmi

2. Ber tsıbık / çıbık sına, seberke sınmi.
3. Ber çıbık sına, seberke sınmıy.
4. Бер чыбык сына, себерке сынмый.
5. Yksi risu menee poikki, mutta luuta ei.
◊ A twig snaps, but the broom does not break.

6. Berlektä köç. Hezmättäşlek möhim.
◊ Берлектә көч. Хезмәттәшлек мөһим.
◊ Yhteisössä on voimaa. Yhteistyö on tärkeää.
◊ There is strength in unity. Cooperation is important.
8. AY27s3

Ber eşneñ ahırı, ikençeseneñ başı

2. Ber eşneñ ahırı, ikentseseneñ / ikençeseneñ başı.
3. Ber eşneñ ahırı, ikençeseneñ başı.
4. Бер эшнең ахыры, икенчесенең башы.
5. Kun yksi työ loppuu, toinen alkaa.
◊ When one job ends, the next starts.
6. Eş eşläp berkayçan da betmi.
◊ Эш эшләп беркайчан да бетми.
◊ Työt eivät koskaan lopu.
◊ There is no end to work.
8. FN

Ber kapda bal kap

2. Ber kapta / kap ta bal kap.
3. Ber kap ta bal kap.
4. Бер кап та бал кап.
5. Maista kerran, mutta maista hunajaa.
◊ Taste once, but taste honey.
6. Sıyfatlıga bäyä bir.
◊ Сыйфатлыга бәя бир.
◊ Arvosta laatua. ◊ Appreciate quality.
8. AY34s2, AY62s3

Ber kiçkä, ker piçkä

2. Ber kitskä / kiçkä, ker pitskä / piçkä.
3. Ber kiçkä, ker piçkä.
4. Бер кичкә, кер мичкә.
5. Yhdeksi yöksi vaikka uuniin.
◊ For one night even into the oven.
6. Ber tönne teläsä kayda gına ütkärep bula.
Ägär kayçan bulsa keşe avır halgä kalsa, anı çıdap bula.
◊ Бер төнне теләсә кайда гына үткәреп була.
Әгәр кайчан булса кеше авыр хәлгә калса,
аны чыдап була.
◊ Yön voi viettää missä tahansa. Jos joutuu koville, sen kestää.
◊ A night can be spent anywhere. If hard up, you will endure.
8. AY5s5, AY18s4, AY32s4, AY60s1

Ber könlek yulga çıksañ, ber atnalık azık kiräk

2. Ber könnök / könlek yulga tsıksañ / çıksañ,
ber atnalık aş käräk / keräk / kiräk.
3. Ber könlek yulga çıksañ, ber atnalık azık kiräk.
4. Бер көнлек юлга чыксаң, бер атналык азык кирәк.
5. Yhden päivän matkalle tarvitset viikon eväät.
◊ For a day trip you need food for a week.
6. Eşlärgä äzer bulu yahşı.
Säyähatlärdä närsä genä bulırga mömkin.
◊ Эшләргә әзер булу яхшы.
Сәяхәтләрдә нәрсә генә булырга мөмкин.
◊ Varaudu kaikkeen. Matkalla voi sattua mitä tahansa.
◊ Be well prepared. Anything can happen during a trip.

7. Mişär: *aş, azık, rizık, niamät* (sinonimnar).
Kazan: *aş* – şurpa; *azık, rizık, nigmät* (omumi isem).
◊ Мишәр: *аш, азык, ризык*, *ниамәт* (синонимнар).
Казан: *аш* – шурпа; *азык, ризык, нигъмәт* (гомуми исем).
◊ Mishääri: *aş* – ruoka; synonyymejä: *azık, rizık, niamät*.
Kazan: *aş* – liemiruoka; *azık, rizık, nigmät* – ruoka.
◊ Mishar: *aş* – food; synonyms: *azık*, *rizık*, *niamät*.
Kazan: *aş* – broth; *azık*, *rizık, nigmät* – food.
8. AY18s4, AY32s2

Ber tapkır yılına tawık ta usıra

2. Ber tapkır / kat / märtäbä yılına tawık ta osıra / usıra.
3. Ber tapkır yılına tavık ta usıra.
4. Бер тапкыр елына тавык та усыра.
5. Kerran vuodessa se kanakin pieraisee.
◊ Once a year even the hen farts.
6. Beräü adättä eşlämägän eşne kinät eşläsä, äytep kuyalar.
◊ Берәү гадәттә эшләмәгән эшне кинәт эшләсә,
әйтеп куялар.
◊ Tokaistaan kun joku yhtäkkiä tekee jotain,
mitä hän ei muuten koskaan tee.
◊ Exclaimed when people unexpectedly do something
they usually never do.
8. FN

Ber tökörsä ni bula – il tökörsä kül bula

2. Ber tökörsä ni bola / bula – il tökörsä kül bola / bula.
3. Ber tökersä ni bula – il tökersä kül bula.
4. Бер төкерсә ни була – ил төкерсә күл була.
5. Jos yksi sylkäisee, mitä siitä tulee –
jos kylä sylkäisee, tulee järvi.
◊ If one spits, what comes of it –
if a village spits, there will be a lake.
6. Urtak eştä eşläüçelärneñ küp buluı möhim.
◊ Уртак эштә эшләүчеләрнең күп булуы мөһим.
◊ Yhteiselle toiminnalle on tärkeää, että tekijöitä on monta.
◊ Many people should join in common activities.
7. *İl* süzeneñ mäanäläre: mämläkät, däülät,
tugan üskän cir, vatan, avıl, halık.
◊ *Ил* сүзенең мәгънәләре: мәмләкәт, дәүләт,
туган үскән җир, ватан, авыл, халык.
◊ *İl* – valtio, synnyinmaa, synnyinseutu, isänmaa, kylä, kansa /
state, homeland, native region, country of origin,
village, people.
8. T1s3, AY27t5, AY33s5, AY42s4

Berlek barda terelek bar

2.–3. Berlek barda terelek bar.
4. Берлек барда терелек бар.
5. Kun yhteisössä vallitsee yhteishenki on sillä elinvoimaa.
◊ When there is common spirit, there is life in a community.
6. Berlektä köç. Berleklärdä berük maksatka omtılu möhim.
◊ Берлектә көч. Берлекләрдә берүк максатка
омтылу мөһим.

◊ Yhteistyössä on voimaa. Yhteisölle on tärkeää,
että puhalletaan samaan hiileen.
◊ Cooperation is power. Work together in a community.
8. T2s4

Berlektä köç

2. Berlektä köts / köç.
3. Berlektä köç.
4. Берлектә көч.
5. Yhteishenki on voimaa.
◊ There is power in unity.
6. Cämiyättä berük maksatka omtılırga kiräk.
◊ Җәмгыятьтә берүк максатка омтылырга кирәк.
◊ Yhteisössä pitää pyrkiä samaan päämäärään.
◊ A community should work for a common goal.
8. FN

Betmägän eş – peşmägän bäleş

2.–3. Betmägän eş – peşmägän bäleş.
4. Бетмәгән эш – пешмәгән бәлеш.
5. Keskeneräinen työ on kuin raaka piirakka.
◊ Unfinished work is like a raw pie.
6. Eşlär başkarılırga tiyeş.
◊ Эшләр башкарылырга тиеш.
◊ Tehtävät ja työt pitää viedä loppuun.
◊ Tasks and work should be finished.
8. FN

Bilbawı altınnan, ıştan töbe tişek

2. Bilbawı altınnan, ıştan töbe tişek.
3. Bilbavı altınnan, ıştan töbe tişek.
4. Билбавы алтыннан, ыштан / чалбар төбе тишек.
5. Vyö on kultaa, housunpohjassa reikä.
◊ Belt of gold, trouser bottom with hole.
6. Tışka taba bay bulıp kürenergä teläü.
◊ Тышка таба бай булып күренергә теләү.
◊ Halutaan näyttää varakkaalta ulospäin.
◊ Trying to appear wealthy before others.
8. FN

Birgän bigä yari, birmägän nigä yari

2. Bergän / birgän bigä yari, bermägän / birmägän nigä yari?
3. Birgän bigä yarıy, birmägän nigä yarıy?
4. Биргән бигә ярый, бирмәгән нигә ярый?
5. Annettu kelpaa herrallekin; mihin kelpaa se,
mitä ei ole annettu?
◊ What is given is good enough even for a lord,
but what is not given, what is it good for?
6. Yumartlık aksöyäkkä dä yarıy, saranlık berkemgä dä
yaramıy. Birelgän belem yahşı, läkin birelmäsä, ni fayda?
◊ Юмартлык аксөяккә дә ярый, саранлык беркемгә дә
ярамый. Бирелгән белем яхшы, ләкин бирелмәсә,
ни файда?
◊ Anteliasuus kelpaa aatelillekin, saituus ei kenellekään.
Annettu tieto kelpaa; mitä hyötyä on tiedon pihtaamisesta?

◊ Generosity is liked also by nobles, stinginess by nobody.
Shared knowledge is useful; what use is keeping it to oneself?
7. *Bi* – bäy, bäk, bik, aristokrat.
◊ *Би* – бәй, бәк, бик, аристократ.
◊ *Bi, bäy, bäk, bik* – herra, aatelismies / lord, nobleman.
8. AY20s3, AY35s4, AY534

Birgän kulda, birmägän yulda

2. Bergän / birgän kolda / kulda,
bermägän / birmägän yolda / yulda.
3. Birgän kulda, birmägän yulda.
4. Биргән кулда, бирмәгән юлда.
5. Saatu on käytettävissä, mitä ei ole saatu on matkalla.
◊ The received can be used, the not-received is on its way.
6. Siña birelgän närsä (Alladan häm äti-änidän miras
itep küçkän), ul sindä.
Bulmagan närsä kilergä tora (öyränü häm eşläü aşa).
◊ Сиңа бирелгән нәрсә (Алладан һәм әти-әнидән мирас
итеп күчкән), ул синдә.
Булмаган нәрсә килергә тора (өйрәнү һәм эшләү аша).
◊ Mitä olet saanut (Jumalalta ja perimässä) on sinussa.
Mitä et ole saanut, on tulossa (oppimalla ja tekemällä).
◊ What you received (from God or inherited) is within you.
What you did not receive is coming (by learning and doing).
8. AY9s4, AY24s4, AY43s4, AY46s5, AY47s5, AY59s4,
AY61s4, AY62s1

Bogoloñ bulsa, kargalar kunar

2. Bogoloñ bolsa / bulsa, kargalar konar / kunar.
3. Bogılıñ bulsa, kargalar kunar.
4. Богылың булса, каргалар кунар.
5. Jos sinulla on auma, varikset laskeutuvat siihen.
◊ If you have a storage clamp (heap), crows will perch on it.
6. Tözelgän tabınga kilüçelär haman tabıla.
◊ Төзелгән табынга килүчеләр хаман табыла.
◊ Runsaan pöydän äärelle on aina tulijoita.
◊ There are always visitors to a rich food table.
8. AY23s1, AY45s2

Bulmasada kırayıñ, açık bulsın çırayıñ

2. Bolmasa / bulmasa da kırayıñ,
atsık / açık bolsın / bulsın tsırayıñ / çırayıñ.
3. Bulmasa da kırayıñ, açık bulsın çırayıñ.
4. Булмаса да кыраең, ачык булсын чыраең.
5. Tarjottavaa tärkeämpää on avoin vastaanotto.
◊ A warm welcome is more important than rich servings.
6. Kunaknı karşı alganda mul östäldän
yılmayulı yöz möhimräk.
◊ Кунакны каршы алганда мул өстәлдән
елмаюлы йөз мөһимрәк.
◊ Vierasta vastaanotettaessa iloiset kasvot
ovat tärkeämpiä kuin runsaat pöydänantimet.
◊ A happy face is more important than abundant food
when accepting a guest.
7. *Çıray* – yämle çıray. ◊ *Чырай* – ямьле чырай.
◊ *Çıray* – miellyttävä ilme / pleasant expression.
8. T6s4, AY44s6

Buş kilgän, huş kilgän

2. Boş / buş kilgän, hoş / huş kilgän.
3. Buş kilgän, huş kilgän.
4. Буш килгән, хуш килгән.
5. Tyhjin käsin tullut on tervetullut.
◊ The one who comes empty-handed is welcome.
6. Kunak büläksez dä huş kilgän bula.
◊ Кунак бүләксез дә хуш килгән була.
◊ Vieras on tervetullut ilman tuliaisiakin.
◊ A guest is welcome also when not bringing gifts.
8. AY8s4, AY19s3, AY 32s3, AY53s4

Buyına karama, kulına kara

2. Boyına / buyına bakma, kolına / kulına bak.
3. Buyına karama / bakma, kulına kara / bak.
4. Буена карама / бакма, кулына кара / бак.
5. Älä katso ulkomuotoa, vaan tekoja.
◊ Do not look at the outside but at the deeds.
6. Keşeneñ tışkı kıyafätendä eş tügel,
ni buldıra şunda ähämiyät.
◊ Кешенең тышкы кыяфәтендә эш түгел,
ни булдыра шунда әһәмият.
◊ Ulkonäöllä ei ole merkitystä, vaan sillä mitä
ihminen sa aikaiseksi.
◊ Outlook is not important, significant is what people achieve.
8. FN

Bäyram aşı, kara-karşı

2. Ba^{j}ram aşı, kara-karşı.
3. Bäyram / bäyräm aşı, kara-karşı.
4. Бәйрәм ашы, кара-каршы.
5. Kestitys on vastavuoroista.
◊ Hospitality is reciprocal.
6. Çiratlaşıp kunak itü näzakät häm adät.
◊ Чиратлашып кунак итү нәзакәт һәм гадәт.
◊ Vastavuoroisesti kutsuminen on kohteliasta
ja kuuluu yleiseen käytäntöön.
◊ Inviting in turns is polite and common practice.
8. AY2s5

C

Canı barnıñ cile bar

2. Yanı / canı barnıñ yile / cile bar.
3. Canı barnıñ cile bar.
4. Җаны барның җиле бар.
5. Elossa olevaa pierettää.
◊ Living people fart.
6. Tere keşegä närsä genä bula ala. Yäşägändä törlese bula.
◊ Тере кешегә нәрсә генә була ала. Яшәгәндә төрлесе була.
◊ Mitä vain voi tapahtua. Eläessä sattuu kaikenlaista.
◊ Anything can happen. All kinds of things happen in life.
8. AY8s2

Canıñ tınmas Yandaviçaga barsañ da

2. Yanıñ / canıñ tınmas Yandavitsaga /
Yandaviçaga barsañ da.
3. Canıñ tınmas Yandaviçaga barsañ da.
4. Җаның тынмас Яндавичага барсаң да.
5. Mielesi ei rauhoitu vaikka menisit Jandavitsaan.
◊ The mind will not calm down even if you go to Yandavicha.
6. Küñel tınıçlıgın başka cirdä tabıp bulmıy,
anı üzeñdä tabarga kiräk.
◊ Күңел тынычлыгын башка җирдә табып булмый,
аны үзеңдә табарга кирәк.

◊ Mielenrauha ei löydy muualta, se pitää löytää itsestä.
◊ Peace of mind must be found within oneself.
7. Yandavitça avılı häm Aktuk avılı arası 6–7 km.
◊ Яндавитча авылы һәм Актук авылы арасы 6–7 км.
◊ Jandavitsan kylä on 6–7 km päässä Aktukin kylästä.
◊ Yandavicha village is located 6–7 km from Aktuk village.
8. FN

Cil iskän sayın tugan il iskä töşä

2. Yil / cil iskän sayın tugan il iskä töşä.
3. Cil iskän sayın tugan il iskä töşä.
4. Җил искән саен туган ил искә төшә.
5. Joka kerta kun tuuli puhaltaa, tulee synnyinseutu mieleen.
◊ Every time the wind blows, I remember my birthplace.
6. Kayber närsälär kayber hatirälärne iskä töşerä.
◊ Кайбер нәрсәләр кайбер хатирәләрне искә төшерә.
◊ Tietyt asiat tuovat tiettyjä muistoja mieleen.
◊ Certain things bring specific memories into the mind.
8. AY24s2

Cäühärneñ bäyäsen cäühärçe beler

2. Cäühärneñ kimmäten cäühärçe beler.
3. Cäyhärneñ kıymmäten / bäyäsen cäyhärçe beler.
4. Җәүһәрнең кыйммәтен җәүһәрче белер.
5. Koruntekjä tuntee korun arvon.
◊ The maker knows the value of the jewellery.
6. Eşneñ kaderen eşläp öyränäbez.
◊ Эшнең кадерен эшләп өйрәнәбез.
◊ Tekemällä oppii työn arvon.
◊ The value of work is learned by doing.
7. Mişär: *bäyä, kimmät.* Kazan: *kıymmät*.
◊ Мишәр: *бәя*, *киммәт*. Казан: *кыйммәт*.
◊ Mishääri: / Mishar: *bäyä, kimmät* – arvo / value.
Kazan: *kıymmät.*
8. AY48s7 (Huseyn Sadik)

Ç

Çakırılmagan kunak, yuınmagan tayak

2. Tsakırılmagan / çakırılmagam konak / kunak,
yuınmagan tayak.
3. Çakırılmagan kunak, yuınmagan / yunmagan tayak.
4. Чакырылмаган кунак, юнмаган таяк.
5. Kutsumaton vieras on kuin keppi, jota ei ole vuoltu.
◊ An uninvited guest is like an uncarved stick.
6. Bu oçrakta çakırılmagan kunak adätlärne belmägän keşe.
◊ Бу очракта чакырылмаган кунак гадәтләрне
белмәгән кеше.
◊ Kutsumaton vieras on tässä henkilö, joka ei tunne tapoja.
◊ Uninvited guest is here a person who does not behave well.
8. FN

Çalgı çap çık töşkän wakıt

2. Tsalgı / çalgı tsap / çap tsık / çık töşkän bahıt / wakıt.
3. Çalgı çap çık töşkän vakıt.
4. Чалгы чап чык төшкән вакыт.
5. Niitä silloin, kun maassa on kastetta.
◊ Mow when dew is on the ground.
6. İrtän başlagaç, kübräk ölgerep bula. İrtänge koş kortnı tota.
◊ Иртән башлагач, күбрәк өлгереп була.
Иртәнге кош кортны тота.
◊ Jos aloittaa aikaisin, ehtii enemmän.
Aikainen lintu nappaa madon.
◊ Start early to get more done. Early bird catches the worm.
8. AY38s3

D

Dustıñ üzeñnän yahşı bulsın

2. Dostıñ / dustıñ üzeñnän yakşı bolsın / bulsın.
3. Dustıñ üzeñnän yahşı bulsın.
4. Дустың үсеңнән яхшы булсын.
5. Olkoon ystäväsi sinua parempi.
◊ May your friend be better than you.
6. Üzeñnän yahşırak keşelär belän duslaş.
◊ Үзеңнән яхшырак кешеләр белән дуслаш.
◊ Hakeudu itseäsi parempaan seuraan.
◊ Seek better company than yourself.
8. FN

E

Eçem uylıy – tışım kölä

2. Etsem / eçem oyli /uyli – tışım kölä.
3. Eçem uylıy – tışım kölä.
4. Эчем уйлый – тышым көлә.
5. Sisimmässäni ajattelen – ulospäin nauran.
◊ Inside I am thinking – outside I am laughing.
6. Üz fikerläreñne härvakıt açıklarga kiräkmi.
◊ Үз фикерләреңне һәрвакыт ачыкларга кирәкми.
◊ Omia ajatuksia ei aina kannata paljastaa.
◊ You should not always reveal your real thoughts.
8. FN

Elek hezmät, annan hormät

2.–3. Elek hezmät, annan hormät.
4. Элек хезмәт, аннан хөрмәт.
5. Tekemällä saavuttaa kunnioitusta.
◊ Respect is gained by doing.
6. Hormät buşka kilmi. Anı kazanırga kiräk.
◊ Хөрмәт бушка килми. Аны казанырга кирәк.
◊ Kunnioitus ei tule ilmaiseksi, se pitää ansaita.
◊ Respect does not come for free, you must earn it.
8. FN

Eş yaratkan – uñgan, yaratmagan tuñgan

2. Eş yaratkan – oñgan / uñgan, yaratmagan toñgan / tuñgan.
3. Eş yaratkan – uñgan, yaratmagan tuñgan.
4. Эш яраткан – уңган, яратмаган туңган.
5. Työnteosta pitävä on aikaansaava, joka ei pidä on jäätynyt.
◊ The one who likes work is an achiever,
the one who does not is frozen.
6. Eşne yaratkan keşe eşne başkara.
◊ Эшне яраткан кеше эшне башкара.
◊ Ihminen, joka pitää työstä, saa asioita tehtyä.
◊ A person who likes to work gets things done.
8. FN

Eşe barnıñ aşı bar

2.–3. Eşe barnıñ aşı bar.
4. Эше барның ашы бар.
5. Jolla on työtä, hänellä on ruokaa.
◊ The one who has work also has food.
6. Keşe eş eşläp rizık taba.
◊ Кеше эш эшләп ризык таба.
◊ Työtä tekemällä saa vatsantäytettä.
◊ Work provides food on the table.
8. AY19s3

Eşneñ eşeşe bar

2.–3. Eşneñ eşeşe bar.
4. Эшнең шеше / шешеге бар.
5. Asioilla on taipumus paisua.
◊ Matters have a tendency to swell.
6. Gaybät, yaña habärlär h.b.ş. adättä zurayıp kitä.
◊ Гайбәт, яңа хәбәрләр һ.б.ш. гадәттә зураеп китә.
◊ Juoruilla, uutisilla jne. on tapana suurentua.
◊ Gossip, news etc. have a tendency to expand.
7. Mişär: *eşeş, eşeşü* – tändä avırtulı, kabarınkı, eşeşkän urın. Kazan: *şeş, şeşü.* Mişär: *eşeş* – ütken oçlı çıra. Eşeşne kazınıñ ike oçı ütä tişälär dä, bäyli torgan baunı anıñ belän terilär. Kazan: *şeş* – kolga, kibän şeşe. Çagıştır *şiş käbab*.
◊ Мишәр: *эшеш, эшешү* – тәндә авыртулы, кабарынкы, шешкән урын. Казан: *шеш, шешү.*
Мишәр: *эшеш* – үткен очлы чыра. Эшешне казының (колбаса) ике очы үтә тишәләр дә, бәйли торган бауны аның белән териләр.
Казан: *шеш* – колга, кибән шеше. Чагыштыр *шиш кәбаб*.
◊ Mishääri: *eşeş, eşeşü* – paise, paisuminen. Kazan: *şeş, şeşü.* Mishääri: *eşeş* – terävä tikku, joka pistetään makkaran suolen molempien päiden läpi tukemaan narua, jolla suolen päät sidotaan kiinni.
Kazan: *şeş* – seiväs, auman seiväs. Vrt. *shish kebab*.
◊ Mishar: *eşeş, eşeşü* – abscess, swelling. Kazan: *şeş, şeşü*. Mishar: *eşeş* – sharp stick, inserted through both ends of a sausage intestine to support the string with which the intestine's ends are tied tightly.
Kazan: *şeş* – pole, haystick pole. Compare *shish kebab.*
8. AY2s3

Et agızından süwäkne alırga yaman

2. Et awızınnan süwäkne alırga yaman.
3. Et avızınnan söyäkne alırga yaman.
4. Эт авызыннан сөякне алырга яман.
5. Luun ottaminen koiran suusta on paha asia.
◊ Taking a bone from a dog's mouth is bad.
6. Saklanu ükenüdän yahşırak.
Kese öleşenä häm eşlärenä kagılu kileşmi häm kurkınıç.
◊ Саклану үкенүдән яхшырак. Кеше өлешенә һәм эшләренә кагылу килешми һәм куркыныч.
◊ Parempi varoa kuin katua. Toisten osuuteen tai asioihin kajoaminen on sopimatonta ja uskaliasta.
◊ Better to be careful than regret. It is inappropriate and daring to interfere with the share or matters of others.
7. *Yaman* – paha, huono, sopimaton / evil, bad, inappropriate.
8. AY24s1

G

Gali üz eşendä, Wäli üz eşendä

2. Ali üz eşendä, Wäli üz eşendä.
3. Ali üz eşendä, Väli üz eşendä.
4. Гали үз эшендә, Вәли үз эшендә.
5. Ali on omissa puuhissaan ja Väli omissaan.
◊ Ali is busy with his own affairs, Vali with his.
6. Härkem üz eşen başkara.
◊ Һәркем үз эшен башкара.
◊ Jokainen hoitaa omat asiansa.
◊ Everyone takes care of their own affairs.
8. AY20s5, FN

H

Hak süz açı bula

2. Hak süz atsı / açı bola / bula.
3. Hak süz açı bula.
4. Хак сүз әче була.
5. Totuus on katkera.
◊ The truth is bitter.
6. Hakikatne işetü avırga kilä.
◊ Хакыйкатьне ишетү авырга килә.
◊ Totuuden kuulemista on vaikea kestää.
◊ It is hard to hear the truth.
8. AY18s3, AY25s1

Halık äytsä, hak äytä

2. Halık at̬sa / äytsä, hak at̬a / äytä.
3. Halık äytsä, hak äytä.
4. Халык әйтсә, хак әйтә.
5. Kansa tietää mikä on oikein.
◊ The people knows what is right.
8. FN

Haräkättä bäräkät

2.–3. Haräkättä bäräkät.
4. Хәрәкәттә бәрәкәт.
5. Liikkeessä on siunaus.
◊ There is blessing in movement.

6. Haräkät daru. Haräkät keşene sälamät tota.
◊ Хәрәкәт дару. Хәрәкәт кешене сәламәт тота.
◊ Liike on lääke. Liikkuminen pitää ihmisen kunnossa.
◊ Exercise is medicine. Motion keeps you in health.
7. *Bäräkät* – ozakka küpkä citä torgan (Alla birgän).
◊ *Бәрәкәт* – озакка, күпкә җитә торган (Алла биргән).
◊ *Bäräkät* – siunaus, riittoisuus (Jumalan antama) / blessing, abundance (given by God).
8. FN

Här eşneñ üz wakıtı

2. Här eşneñ üz bahıtı / wakıtı.
3. Här eşneñ üz vakıtı.
4. Һәр эшнең үз вакыты.
5. Kaikilla asioilla on oma aikansa.
◊ Everything has its own time.
6. Härnärsäneñ üz vakıtı bar.
◊ Һәрнәрсәнең үз вакыты бар.
◊ Kaikki aikanaan.
◊ Everything in its own time.
8. FN

Hönärlene Alla süwär, hönärsezne Şaytan süwär

2. Hönärlene Alla süwär, hönärsezne Şaytan süwär.
3. Hönärlene Alla söyär, hönärsezne Şaytan söyär.
4. Һөнәрлене Алла сөяр, һөнәрсезне Шайтан сөяр.
5. Jumala rakastaa taitavaa / tekevää, Piru saamatonta.
◊ God loves the skilful / enterprising, the Devil loves the idle.

6. Tormışta eş tabu häm eşlärne başkarıp toru möhim.
◊ Тормышта эш табу һәм эшләрне башкарып тору мөһим.
◊ Elämässä on tärkeää hankkia ammatti ja hoitaa asioita.
◊ Have a profession and get things done in life.
8. AY48s7 (Huseyn Sadik)

Hönärle ülmäs, hönärsez kön kürmäs

2. Hönärle ülmäs, hönärsez kön körmäs / kürmäs.
3. Hönärle ülmäs, hönärsez kön kürmäs.
4. Һөнәрле үлмәс, һөнәрсез көн күрмәс.
5. Ammatin omaava elää, ammattitaidoton ei selviä.
◊ With a profession one lives, without one does not survive.
6. Käseple keşeneñ hönärsezgä karaganda
tormışta kön kürüe iminräk.
Uku çokırga taşlamıy, belem yuldan çitkä etärmi.
◊ Кәсепле кешенең һөнәрсезгә караганда
тормышта көн күрүе иминрәк.
Уку чокырга ташламый, белем юлдан читкә этәрми.
◊ Ammattitaitoisen selviytyminen elämässä on varmempaa
kuin taidottoman. Ei oppi ojaan kaada, eikä tieto tieltä työnnä.
◊ With a profession one succeeds better in life
than without skills. Learning and knowledge are valuable.
7. *Hönär* – käsep, ostalık, ähellek.
◊ *Һөнәр* – кәсеп, осталык, әһеллек.
◊ *Hönär* – ammatti, taito, asiantuntemus /
profession, skill, expertise.
8. AY26s

İ

İke uyla – ber eşlä

2. İke oyla / uyla – ber eşlä.
3. İke uyla – ber eşlä.
4. Ике уйла – бер эшлә.
5. Ajattele kahdesti ennen kuin teet.
◊ Think twice before doing.
8. FN

İl timäsä ille yıl toror

2. İl timäsä ille yıl toror.
3. İl timäsä ille yıl torır.
4. Ил тимәсә илле ел торыр.
5. Jos kansa ei puutu asiaan, se pysyy samana viisikymmentä vuotta (pitkään).
◊ If the people does not intervene, it remains the same for fifty years (long time).
6. Üzgäreşlär eşläü aşa kilä.
Yavızlık rähat çäçäk ata, ägär dä berkem anarga bäylänmäsä.
◊ Үзгәрешләр эшләү аша килә.
Явызлык рәхәт чәчәк ата, әгәр дә беркем анарга бәйләнмәсә.
◊ Muutokset tulevat tekemällä. Paha saa rauhassa kukoistaa, jollei kukaan puutu tilanteeseen.

◊ Changes require doing. Evil continues to flourish
if nobody takes action.
7. *İl* – mämläkät, däülät, tugan üskän cir, vatan, avıl, halık.
◊ *Ил* – мәмләкәт, дәүләт, туган үскән җир,
ватан, авыл, халык.
◊ *İl* – valtio, synnyinmaa, synnyinseutu, isänmaa, kylä, kansa /
state, country, birthplace, homeland, village, people.
8. AY36s5

İle barnıñ tele bar

2. İle barnıñ tele bar.
3. İle barnıñ tele bar.
4. Иле барның теле бар.
5. Hänellä, jolla on oma maa, on myös kieli.
◊ The one who has a land also has a language.
6. Härkemneñ üz tugan il häm tele bar.
◊ Һәркемнең үз туган ил һәм теле бар.
◊ Jokaisella on oma synnyinmaansa ja kielensä.
◊ Every person has a homeland and a language.
7. *İl* – mämläkät, däülät, tugan üskän cir, vatan, avıl, halık.
◊ *Ил* – мәмләкәт, дәүләт, туган үскән җир,
ватан, авыл, халык.
◊ *İl* – valtio, synnyinmaa, synnyinseutu, isänmaa, kylä, kansa /
state, country, birthplace, homeland, village, people.
8. FN

İlsez keşe bilsez keşe

2.–3. İlsez keşe bilsez keşe.
4. Илсез кеше, билсез кеше.
5. Maaton ihminen on ilman tukea.
◊ A person without land is without support.
6. Tamırsız keşegä tayanırgası yuk.
◊ Тамырсыз кешегә таяныргасы юк.
◊ Juurettomalla ihmisellä ei ole mihin nojata.
◊ A person without roots has nothing to stand on.
7. *Bil* – gäüdäneñ askı kabırga belän yanbaş arasındagı neçkärep torgan öleşe, askı arka, gäüdäneñ teräge.
◊ *Бил* – гәүдәнең аскы кабырга белән янбаш арасындагы нечкәреп торган өлеше, аскы арка, гәүдәнең терәге.
◊ *Bil* – vartalon alimman kylkiluun ja lantion väliin jäävä kapea osa, vyötärö, uuma, ristiselkä, alaselkä, vartalon tuki.
◊ *Bil* – the narrow part of the body, between lowest rib and pelvis, waist, loin, lumbar spine, lower back, support of body.
8. AY26s

İr bala – ber awız süz

2. Er / ir bala – ber awız süz.
3. İr bala – ber avız süz.
4. Ир / эр бала – бер авыз сүз.
5. Poikalapsi – suun täydeltä sanoja.
◊ Baby boy – a mouth full of words.

6. İr balanıñ, näselne dävam itüçeneñ tu'uı,
şundıy zur şatlık ide, barısınıñ da avızı süz belän tulı ide.
◊ Ир баланың, нәселне дәвам итүченең тууы, шундый зур шатлык иде, барысының да авызы сүз белән тулы иде.
◊ Poikalapsen eli suvun jatkajan syntyminen oli niin suuri ja iloinen asia, että kaikilla oli paljon sanottavaa.
◊ The birth of a baby boy, who continued the family, was such a big and happy occasion that all had a lot to say.
8. FN

İrtägäne işäk kaygırtsın

2. Ertägäne / irtägäne işäk kaygırtsın.
3. İrtägäne işäk kaygırtsın.
4. Иртәгәне ишәк кайгыртсын.
5. Aasi murehtikoon huomisesta.
◊ Let the donkey worry about tomorrow.
6. İrtägäse öçen borçılma. Borçılu faydasız.
Yaña kön yaña mömkinleklär kiterä.
◊ Иртәгәсе өчен борчылма. Борчылу файдасыз.
Яңа көн яңа мөмкинлекләр китерә.
◊ Ei huolta huomisesta. Murehtimisesta ei ole hyötyä.
Uusi päivä tuo uudet mahdollisuudet.
◊ Do not worry about tomorrow. No use being anxious.
A new day brings new possibilities.
8. AY15s2, AY21s3, AY44s6, AY62s3

İt kürmägängä, übkä dä tansık

2. İt körmägängä / kürmägängä üpkä dä tansık.
3. İt kürmägängä üpkä dä tansık.
4. Ит күрмәгәнгә үпкә дә тансык.
5. Jos ei ole lihaa, jopa keuhkot ovat harvinaista herkkua.
◊ If there is no meat, even lungs are a rare delicacy.
6. Halät ni kiräkne bilgeli. (Üpkädä aşarga bernärsä dä yuk.)
◊ Хәләт ни кирәкне билгели.
(Үпкәдә ашарга бернәрсә дә юк.)
◊ Tilanne määrää sen, mikä milloinkin kelpaa.
(Keuhkoissa ei ole mitään syötävää.)
◊ The situation dictates what is fit for use and when.
(There is nothing to eat in lungs.)
8. AY22s3

K

Kalgan eşkä kar yawa / yawar

2. Kalgan eşkä kar yawa / yawar.
3. Kalgan eşkä kar yava / yavar.
4. Калган эшкә кар ява / явар.
5. Ajan myötä ongelma unohtuu.
◊ As time passes, troubles will be forgotten.
6. Bara-bara uñaysız eşlär onıtılaçak.
◊ Бара-бара уңайсыз эшләр онытылачак.
◊ Ennen pitkään ikävät asiat unohtuvat.
◊ Before long unpleasant things will be forgotten.
8. AY3s4, AY4s2, FN

Kalämdä kılıç köçe

2. Kalämdä kılıç kötsö / köçö.
3. Kalämdä kılıç köçe.
4. Каләмдә кылыч көче.
5. Kynässä on miekan voima.
◊ The pen has the power of a sword.
6. Yazu aşa sugışuga karaganda kübräk täesir itep bula.
◊ Язу аша сугышуга караганда күбрәк тәэсир итеп була.
◊ Kirjoittamalla voi vaikuttaa enemmän kuin taistelemalla.
◊ Through writing one can influence more than by fighting.
8. AY59s2

Kara kazanıñ bulsa, kardäşläreñ bulır

2. Kara kazanıñ bolsa / bulsa,
karındaşlarıñ / harındaşlarıñ bolır / bulır.
3. Kara kazanıñ bulsa, kardäşläreñ bulır.
4. Кара казаның булса, кардәшләрең булыр.
5. Jos omistat mustan kattilan, sinulla on sukulaisia.
◊ If you own a black pot, you have relatives.
6. Kunakçıl keşelär populär.
◊ Кунакчыл кешеләр популяр.
◊ Vieraanvaraiset ihmiset ovat suosittuja.
◊ Hospitable people are popular.
8. AY10s5

Karga karganıñ küzen çıgarmi

2. Karga karganıñ küzen tsıgarmi / çıgarmi.
3. Karga karganıñ küzen çıgarmıy.
4. Карга карганың күзен чыгармый.
5. Varis ei toisen variksen silmää revi ulos.
◊ A crow does not rip out the eye of another crow.
6. Ohşaş keşelär arasındagı tugrılık.
◊ Охшаш кешеләр арасындагы тугрылык.
◊ Samankaltaisten ihmisten välillä on lojaalisuutta.
◊ Similar people are loyal to each other.
8. AY11s3

Kartlık tügel şatlık

2. Kartlık tögöl / tügel şatlık.
3. Kartlık tügel şatlık.
4. Картлык түгел шатлык.
5. Vanhuus ei ole ilo.
◊ Old age is no joy.
6. Kartlık avırular häm sızlaular alıp kilä.
◊ Картлык авырулар һәм сызлаулар алып килә.
◊ Vanhuus tuo mukanaan sairauksia ja kipuja.
◊ Old age comes with illness and pain.
8. FN

Kastrülne kazan hurlıy, ikeşeneñ dä yantawı kara

2. Kastrülne kazan korli / hurli, ikeseneñ dä yantawı kara.
3. Kastrülne kazan hurlıy, ikeseneñ dä yantavı kara.
4. Кастрүльне казан хурлый, икесенең дә янтавы кара.
5. Pata kattilaa soimaa, musta kylki kummallakin.
◊ The pot scolds the cauldron; both have black sides.
6. Başka keşene tänkıytläü, amma üzendä dä şul uk ayıp bar.
◊ Башка кешене тәнкыйтьләү,
әмма үзендә дә шул ук гаеп бар.
◊ Toisen ihmisen arvostelemista, vaikka itsessä on sama vika.
◊ Criticising other people, yet having the same fault in oneself.
8. FN

Kaşık aşım kaygısız başım

2.–3. Kaşık aşım kaygısız başım.
4. Кашык ашым кайгысыз башым.
5. Lusikallinen ruokaa riittää unohtamaan murheet.
◊ A spoonful of food is enough to forget troubles.
6. Äz bulsa da, yäşäü öçen citärlek.
◊ Аз булса да, яшәү өчен җитәрлек.
◊ Vaikka on vain vähän, se riittää elämiseen.
◊ Even a little is enough to live on.
8. AY5s5

Kaya bazıñ şunda kazın

2. Kaya bazıñ şonda / şunda kazın.
3. Kaya bazıñ şunda kazın.
4. Кая базың шунда казын.
5. Kaivele siellä, missä sinulla on kuoppa.
◊ Dig where you have a hole.
6. Üz cireñdä belgäneñe häm telägäneñne eşlä,
başkalarınıkında tügel.
◊ Үз җиреңдә белгәнеңне һәм теләгәнеңне эшлә,
башкаларыныкында түгел.
◊ Tee omalla maallasi mitä osaat ja haluat, ei muiden alueella.
◊ Do what you can and want on your own land,
but do not mess with other people’s places.
8. AY9s2, AY38s4, AY60s1

Kaytkan malda bäräkät bar

2. Katʲkan malda bärähat / bäräkät bar.
3. Kaytkan malda bäräkät bar.
4. Кайткан малда бәрәкәт бар.
5. Palautetussa tavarassa on siunausta / riittoisuutta.
◊ In a returned thing there is blessing / abundance.
6. Birep torgan häm kaytarılgan äyberneñ faydası küp keşegä tiyä.
◊ Бирең торган һәм кайтарылган әйбернең файдасы күп кешегә тия.
◊ Lainattu ja palautettu tavara on hyödyksi monelle.
◊ A borrowed and returned thing is useful to many.
8. AY14s4

Kaza kıçkıra kilmi

2. Kaza kıtskıra / kıçkıra kilmi.
3. Kaza kıçkıra kilmi.
4. Каза кычкыра килми.
5. Onnettomuus ei tule huutaen.
◊ An accident does not arrive shouting.
6. Kaza yäki zıyan haman aldan belenmi.
◊ Каза яки зыян хаман алдан беленми.
◊ Onnettomuus tai vahinko ei aina ole ennakoitavissa.
◊ Accidents or misfortunes cannot always be predicted.
8. AY32s2

Kazanıñ muyınında kalakolı yuk

2. Kazanıñ bonʲenda kalakolı yok / yuk.
3. Kazanıñ muyınında kıñgıravı yuk.
4. Казаның муенында кыңгыравы юк.
5. Onnettomuuden kaulassa ei ole kelloa.
◊ An accident does not wear a bell around its neck.
6. Kaza kötmägändä, belgertmiçä kilä.
◊ Каза көтмәгәндә, белгертмичә килә.
◊ Onnettomuus tapahtuu odottamatta.
◊ Accidents happen unexpectedly.
8. AY32s2

Kemneñ arbasına utırasıñ,
şunıñ cırın cırlıysıñ

2. Kemneñ arbasına otırasıñ / utırasıñ,
şonıñ / şunıñ yırın / cırın yırlisıñ / cırlisıñ.
3. Kemneñ arbasına utırasıñ, şunıñ cırın cırlıysıñ.
4. Кемнең арбасына утырасың,
шуның җырын җырлыйсың.
5. Kenen kärryissä istut, hänen laulujaan laulat.
◊ You sing the songs of the one, in whose carriage you sit.
6. Kemneñ ikmägen aşıysıñ, anıñ cırın cırlıysıñ.
◊ Кемнең икмәген ашыйсың, аның җырын җырлыйсың.
◊ Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat.
◊ You adapt to the people whose bread you eat.
8. FN

Kemneñ halen kem belä / beler?

Kem yaratkan şul belä / beler

2. Kemneñ halen kem belä / beler?
Kem yaratkan şol / şul belä / beler.
3. Kemneñ halen kem belä / beler?
Kem yaratkan şul belä / beler.
4. Кемнең хәлен кем белә / белер?
Кем яраткан шул белә / белер.
5. Kuka tietää kenenkin voinnin? Se tietää, joka rakastaa.
◊ Who knows the health of another? One who loves knows.
6. Adättä yöräkkä yakın keşelärneñ halläre turında kaygırabız.
◊ Гадәттә йөрәккә якын кешеләрнең хәлләре
турында кайгырабыз.
◊ Yleensä ollaan huolissaan sellaisten ihmisten voinnista,
jotka ovat lähellä sydäntä.
◊ We are usually worried about the health
of the people close to our hearts.
8. AY11s4, AY61s4

Kerpe dä balasına yomşagım diyä

2.–3. Kerpe dä balasına yomşagım diyä.
4. Керпе дә баласына йомшагым дия.
5. Siilikin sanoo lapselleen ”pehmoiseni”.
◊ Even the hedgehog says “my soft one” to its child.
6. Här änidä dönyanıñ iñ matur balası.
◊ Һәр әнидә дөняның иң матур баласы.
◊ Nättinä korppikin poikaansa pitää.
◊ Every mother has the most beautiful child in the world.
8. FN

Keşe kisäge zur bulıp kürenä

2. Keşe kisäge zor / zur bolıp / bulıp körenä / kürenä.
3. Keşe kisäge zur bulıp kürenä.
4. Кеше кисәге зур булып күренә.
5. Toisen pala näyttää suuremmalta.
◊ Another's piece looks bigger.
6. Kürşeneñ çiräme yäşelräk.
Yış kına başkalar üzeñnän yahşırak buldırgan kebek kürenä.
◊ Күршенең чирәме яшелрәк. Еш кына башкалар
үзеңнән яхшырак булдырган кебек күренә.
◊ Naapurissa ruoho on vihreämpää.
Näyttää siltä, että toisella menee paremmin kuin itsellä.
◊ The grass is greener on the other side.
Others appear to live better than oneself.
8. AY56s4

Kilen aldım, kiñändem, agır eşkä teräldem

2. Kilen aldım, kiñändem, awır eşkä teräldem.
3. Kilen aldım, kiñändem, avır eşkä teräldem.
4. Килен алдым, кинәндем, авыр эшкә терәлдем.
5. Miniän sain ja ilahduin, mutta vaikeuksiin jouduin.
◊ Daughter-in-law I received and rejoiced, but got into trouble.
6. Ulın öyländergän, läkin kilene belän kıyınlıklarga töşkän.
◊ Улын өйләндергән, ләкин килене белән
кыенлыкларга төшкән.
◊ Poika on saatu naimisiin,
mutta miniän kanssa on vaikeuksia.
◊ The son has been married, but there are
problems with the daughter-in-law.
8. AY1s5, AY9s4

Kinalgan et öç kön örör

2. Kenalgan / kinalgan et / koçok öts / öç kön örör.
3. Kıynalgan et / koçık / koçok öç kön örer.
4. Кыйналган эт өч көн өрер.
5. Piesty koira haukkuu kolme päivää.
◊ A beaten dog barks for three days.
6. Hurlau häm tänkıytneñ yogıntısı haterdä ozak kala.
◊ Хурлау һәм тәнкыйтьнең йогынтысы хәтердә озак кала.
◊ Nuhtelu ja arvostelu pysyy kauan mielessä.
◊ Reproach and criticism remain long in memory.
8. AY34s4

Kinalgan koçok tayaknıñ külägäsendändä kurka

2. Kenalgan / kinalgan koçok tayaknıñ
külägäsennän dä korka / kurka.
3. Kıynalgan et / koçık tayaknıñ külägäsennän dä kurka.
4. Кыйналган эт таякның күләгәсеннән дә курка.
5. Piesty koira pelkää jopa kepin varjoa.
◊ A beaten dog is scared even of a stick’s shadow.
6. Naçar täcribälärdä öyränelgän kurku
ohşaş vazıyätlärdä yañadan uyana.
◊ Начар тәҗрибәләрдә өйрәнелгән курку
охшаш вазгыятьләрдә җиңел яңадан уяна.
◊ Huonoista kokemuksista opittu pelko
herää samankaltaisissa tilanteissa uudelleen.
◊ Fear learned from bad experiences
awakens again in similar situations.
8. AY17s5

Kisäk aşım bulsa da, tınıçlı başım

2. Kisäk aşım bolsa / bulsa da, tınıçlı başım.
3. Kisäk aşım bulsa da, tınıçlı başım.
4. Кисәк ашым булса да, тынычлы башым.
5. Jos on palanenkin ruokaa, mieli on tyyni.
◊ Even if there is just a small scrap of food, mind is at peace.
6. Az baylık, az kaygı. / Üz köçeñ belän yäşäü yahşı.
◊ Аз байлык, аз кайгы. / Үз көчең белән яшәү яхшы.
◊ Vähän varallisuutta, vähän huolia. / Omillaan on hyvä elää.
◊ Little wealth, few worries. / Live on your own means.
8. AY44s6, AY56s4

Kiyendergäç kızau da kız bula

2. Kiyendergäts / kiendergäç kızau da kız bula.
3. Kiyendergäç kızau da kız bula.
4. Киендергәч кызау да кыз була.
5. Puettuna korikin näyttää tytöltä.
◊ When dressed, even a basket looks like a girl.
6. Hattä agaç töbe dä bizägäzç maturlana.
◊ Хәтта агач төбе дә бизәгәч матурлана.
◊ Kaunistuu kantokin kun kaunistetaan.
◊ Even a tree stump will become beautiful when decorated.
8. AY19s4

Koçok örä – büre yöri

2. Koçok / et örä – böre / büre yöri.
3. Et / koçık örä – büre yöri.
4. Эт өрә – бүре йөри.
5. Koira haukkuu – susi kulkee.
◊ Dog barks – wolf walks.
6. Etlär örä dä, kärvan yöri.
Avırlıklarga karamastan tormış dävam itä.
◊ Этләр өрә дә, кәрван йөри.
Авырлыкларга карамастан тормыш дәвам итә.
◊ Koirat haukkuvat, mutta karavaani kulkee.
Vastoinkäymisistä huolimatta elämä jatkuu.
◊ Dogs bark, but the caravan walks on.
Life continues despite misfortunes.
8. T3s2, AY4s5, AY18s3

Kul kulnı yusa, kul yözne yuar

2. Kol / kul kolnı / kulnı yusa, kol / kul yözne yuar.
3. Kul kulnı yusa, kul yözne yuar.
4. Кул кулны юуса, кул йөзне юар.
5. Jos kädet pesevät käden, ne pesevät kasvotkin.
◊ If hands wash the hand, they also wash the face.
6. Ber eşne başkara alsañ, ikençesen dä başkarırsıñ. /
Berük koral belän törle eşlär eşläp bula.
◊ Бер эшне башкара алсаң, икенчесен дә башкарырсың. /
Бер үк корал белән төрле эшләр эшләп була.

◊ Jos selviytyy yhdestä asiasta, selviytyy toisestakin. /
Samoilla työkaluilla voi tehdä monta asiaa.
◊ If you get over one difficulty, you will get over others. /
The same tools can be used for many tasks.
8. AY2s3, AY4s4

Kulıñ belän bir, ayagıñ belän yörö

2. Kolıñ / kulıñ belän ber / bir, ayagıñ belän yörö.
3. Kulıñ belän bir, ayagıñ belän yöre.
4. Кулың белән бир, аягың белән йөре.
5. Anna kädelläsi ja kulje jaloillasi.
◊ Give with your hand and walk with your feet.
6. Yomart häm eşçän bul.
Döres eş koralları häm döres yul belän eşlä.
◊ Йомарт һәм эшчән бул.
Дөрес эш кораллары һәм дөрес юл белән эшлә.
◊ Ole antelias ja toimelias.
Tee asiat oikeilla työkaluilla ja oikealla tavalla.
◊ Be generous and active.
Do things with the right tools in the right way.
8. AY14s4

Kunak aşı kara-karşı

2. Konak / kunak aşı kara-karşı.
3. Kunak aşı kara-karşı.
4. Кунак ашы кара-каршы.
5. Kestitseminen on vastavuoroista.
◊ Treat each other to food in turns.
6. Keşelär arasındagı haräkät kara-karşı bulırga tiyeş.
◊ Кешеләр арасындагы хәрәкәт кара-каршы булырга тиеш.
◊ Vieraanvaraisuuden ja ihmisten välisen toiminnan tulisi olla molemminpuolista.
◊ Hospitality and actions between people should be reciprocal.
8. AY45s6

Kunaksız tuy bulmıy

2. Konaksız / kunaksız toy / tuy bolmi / bulmi.
3. Kunaksız tuy bulmıy.
4. Кунаксыз туй булмый.
5. Ilman vieraita juhlat eivät ole juhlia.
◊ Without guests a feast is not a feast.
6. Bäyram bizäge kunaklar.
◊ Бәйрәм бизәге кунаклар.
◊ Juhlien kaunistus ovat vieraat.
◊ The guests make the celebration.
8. FN

Kunmim digänne karañgı tön kundırır

2. Konmim / kunmim digänne karañgı tön kondırır / kundırır.
3. Kunmıym digänne karañgı tön kundırır.
4. Кунмыйм дигәнне караңгы төн кундырыр.
5. Pimeä yö saa yöpymään, vaikka ei olisi aikomusta.
◊ A dark night makes one stay, even if one did not intend to.
6. Eşlärgä telämägänne närsäder eşlärgä mäcbür itä.
◊ Эшләргә теләмәгәнне нәрсәдер эшләргә мәҗбүр итә.
◊ Olosuhteet pakottavat tekemään jotain,
mitä ei aikonut tehdä.
◊ Circumstances force to do something one did not plan to.
8. AY12s2

Kurkkanga koş kürenä

2. Korkkanga / kurkkanga koş körenä / kürenä.
3. Kurkkanga koş kürenä.
4. Куркканга кош күренә.
5. Pelokas näkee olemattomia.
◊ Fearful people see things that do not exist.
6. Kurkak härnärsädän kurka.
◊ Куркак һәрнәрсәдән курка.
◊ Säikky säikähtää kaikkea.
◊ A frightened person is scared of everything.
8. Ts4–5s4, AY27s3

Kurksañ kuhnañda utırıp tor

2. Korksañ / kurksañ kuhnʲañda otırıp / utırıp tor.
3. Kurksañ kuhnañda utırıp tor.
4. Куркcаң кухняңда утырып тор.
5. Jos pelkäät, pysy kotona.
◊ If you are afraid, stay at home.
6. Barısı da üzeñä bäyle. Kurkuçı uyın uynamıy.
◊ Барысы да үзеңә бәйле. Куркучы уен уйнамый.
◊ Kaikki on itsestäsi kiinni. Se joka pelkää, ei pelaa.
◊ Everything depends on you. You cannot act when afraid.
8. AY25s1

Külenä karap çumarga kiräk

2. Külenä bagıp tsomarga / çumarga käräk / keräk / kiräk.
3. Külenä karap çumarga kiräk.
4. Күленә карап чумарга кирәк.
5. Sukella sen mukaan millainen järvi on.
◊ Dive according to the lake.
6. Urınına kürä kılanırga kiräk.
◊ Урынына күрә кыланырга кирәк.
◊ Käyttäydy tilanteen mukaan.
◊ Behave according to the situation.
8. AY11s2

Küp aşasañ, az aşarsın

2. Küp aşasañ, äz aşarsın / aşarsıñ.
3. Küp aşasañ, az aşarsıñ.
4. Күп ашасаң, аз ашарсың.
5. Jos syöt paljon (nyt), myöhemmin syöt vähemmän.
◊ If you eat a lot (now), later you will eat less.
6. Artıkka kitärgä yaramıy.
Ägär dä barısı şunda uk kullanılsa, soñrakka berni dä kalmıy.
◊ Артыкка китәргә ярамый. Әгәр дә барысы шунда
ук кулланылса, соңракка берни дә калмый.
◊ Ei mennä liiallisuuksiin. Jos käyttää kaiken heti,
ei jää mitään myöhemmälle.
◊ Do not overdo it. If you use up everything now,
nothing remains for later.
8. AY30s5

Küp kürsäñdä az söylä

2. Küp körsäñ / kürsäñ dä äz sülä / söylä.
3. Küp kürsäñ dä, az söylä.
4. Күп күрсәң дә, аз сөйлә.
5. Vaikka näetkin / koetkin paljon, puhu vähän.
◊ Even if you see / experience much, speak little.
6. Härnärsäne tavışka äytergä kiräkmi. Däşmäü altın.
◊ Һәрнәрсәне тавышка әйтергә кирәкми. Дәшмәү алтын.
◊ Kaikkea ei tarvitse puhua ääneen. Vaikeneminen on kultaa.
◊ Not everything has to be spoken out aloud. Silence is golden.
7. *Kürü* – nähdä, kokea, saada osakseen jne. /
see, experience, encounter, etc.
8. AY49s5

Küpne / kübne kötsäñ, azdan korı / koro kalırsın

2. Küpne kötsäñ, äzdän koro kalırsıñ / kalırsın.
3. Küpne kötsäñ, äzdän / azdan korı kalırsıñ.
4. Күпне көтсәң, аздан коры калырсың.
5. Jos odotat paljon, voit jäädä vähästäkin paitsi.
◊ If you expect much, you might miss out even on a little.
6. Zur ömetlär yış kına ömetsezlekkä iltä.
Çırşıga suzılgan artışka avına.
◊ Зур өметләр еш кына өметсезлеккә илтә.
Чыршыга сузылган артышка авына.
◊ Suuret odotukset koituvat usein pettymykseksi.
Joka kuuseen kurkottaa, se katajaan kapsahtaa.
◊ Great expectations often turn into disappointment. If you try to reach up to a spruce, you will fall down into a juniper.
8. AY14s3, AY22s4, AY44s5

Küp yäşägän ni beler, küpne kürgän şul beler

2. Küp yäşägän ni beler, küpne körgän / kürgän şol / şul beler.
3. Küp yäşägän ni beler, küpne kürgän şul beler.
4. Күп яәшәгән ни белер, күпне күргән шул белер.
5. Mitä tietää kauan elänyt? Se tietää, joka on paljon kokenut.
◊ What does someone know, who has (only) lived long?
The one knows, who has experienced much.
6. Yäşäü genä citmi.
Törle täcribä belemne häm ostalıknı arttıra.
◊ Яшәү генә җитми.
Төрле тәжрибә белемне һәм осталыкны арттыра.

◊ Pelkkä eläminen ei riitä.
Monenlaiset kokemukset kartuttavat tietoa ja osaamista.
◊ Just being alive is not enough.
Many kinds of experiences increase knowledge and skills.
8. AY27s5

Kürşe tawıgı kaz bulıp kürenä

2. Köreş / küreş tawıgı kaz bolıp / bulıp körenä / kürenä.
3. Küreş / kürşe tavıgı kaz bulıp kürenä.
4. Күрше тавыгы каз булып күренә.
5. Naapurin kana näyttää hanhelta.
◊ The neighbour's hen looks like a goose.
6. Kürşe köngçelege.
◊ Күрше көнчелеге.
◊ Naapurikateus.
◊ Envy between neighbours.
8. FN

Käfenneñ kesäse yuk

2. Kifenneñ kesäse yok / yuk.
3. Käfenneñ kesäse yuk.
4. Кәфеннең кесәсе юк.
5. Käärinliinoissa ei ole taskuja.
◊ There are no pockets in the shrouds.
6. Baylıknı kabergä yanda alıp bulmıy.
◊ Байлыкны кабергә янда алып булмый.
◊ Rikkauksia ei saa hautaan mukaan.
◊ Riches cannot be taken with you into the grave.
8. FN

Kölgän awız kürekle bula

2. Kölgän awız kürekle bola / bula.
3. Kölgän avız kürekle bula.
4. Көлгән авыз күрекле була.
5. Naurava suu on kaunis.
◊ A laughing mouth is beautiful.
6. Yılmayu häm şatlık keşene bizi.
Keçkenä kölär yöz küktäge tulgan ay kebek.
◊ Елмаю һәм шатлык кешене бизи.
Кечкенә көләр йөз күктәге тулган ай кебек.
◊ Hymy ja iloisuus koristaa ihmistä.
Pieni naurusuu on kuin taivaan täysikuu.
◊ Smiles and joy beautify a person.
A laughing mouth is like a full moon in the sky.
8. AY21s5, AY40s3, AY53s4

Kötkängä ozak kürenä

2. Kötkängä ozak körenä / kürenä.
3. Kötkängä ozak kürenä.
4. Көткәнгә озак күренә.
5. Odottaessa aika tuntuu pitkältä.
◊ When waiting, time feels long.
6. Kötä torgan keşegä vakıt ozın.
◊ Көтә торган кешегә вакыт озын.
◊ Odottavan aika on pitkä.
◊ Time seems to go slowly when waiting.
8. AY13s4

M

Malı diñgez, üze duñgız

2. Malı diñgez, üze doñgız / duñgız.
3. Malı diñgez, üze duñgız.
4. Малы диңгез, үзе дуңгыз.
5. Rikas, mutta sika.
◊ Rich, but a swine.
6. Milek keşeneñ harakterın bilgelämi.
◊ Милек кешенең характерын билгеләми.
◊ Omaisuus ei määrää ihmisen luonnetta.
◊ Wealth does not define the character of a person.
7. *Mal* – terleklär, mal-mölkät, tavar.
◊ *Мал* – терлекләр, мал-мөлкәт, тавар.
◊ *Mal* – nautakarja, omaisuus, myyntitavara / cattle, property, trade goods.
8. AY55s3

Malsız keşe, cansız keşe

2.–3. Malsız keşe, cansız keşe.
4. Малсыз кеше, җансыз кеше.
5. Köyhä ihminen on eloton.
◊ Poor person, lifeless person.
6. Yarlılık keşene cansız häm şatlıksız itä.
◊ Ярлылык кешене җансыз һәм шатлыксыз итә.
◊ Varattomuus tekee ihmisestä elottoman ja ilottoman.
◊ Poverty makes a person lifeless and spiritless.
8. AY27s3

Meñ dusda az, ber doşmanda küp

2. Meñ dos / dus / dust ta äz / az, ber doşman da küp.
3. Meñ dus ta az, ber doşman da küp.
4. Мең дус та аз, бер дошман да күп.
5. Tuhat ystävää on vähän, yksikin vihollinen on paljon.
◊ A thousand friends are few; even one enemy is a lot.
6. Hattä ber genä doşman keşeneñ ruhi häm fizik sälamätlegenä tiskäre yogıntı yasıy ala.
◊ Хәтта бер генә дошман кешенең рухи һәм физик сәламәтлегенә тискәре йогынты ясый ала.
◊ Yksikin vihollinen voi vaikuttaa ihmisen henkiseen ja fyysiseen terveyteen negatiivisesti.
◊ Even one enemy can affect negatively your mental and physical health.
8. AY59s2

N

Ni bulganı ul bulır, ul bulmasa kız bulır

2. Ni / nästä / närsä bolganı / bulganı ol / ul bolır / bulır, ol / ul bolmasa / bulmasa kız bolır / bulır.
3. Ni bulganı ul bulır, ul bulmasa kız bulır.
4. Ни булганы ул булыр, ул булмаса кыз булыр.
5. Mitä tahansa tuleekin, jollei poika, niin tyttö.
◊ Come what may, if not a son, then a daughter.
6. Bulganı bulır. Kümäç bulmasa, koymak buır.
◊ Булганы булыр. Күмәч булмаса, коймак булыр.
◊ Tuli mitä tuli. Jos ei tule kakku, tulee pannukakku.
◊ Accept whatever the result. If not a cake, then a pancake.
7. *Ul* ike mäanäle süz: almaşlık ul; ir bala.
◊ *Ул* ике мәгнәле сүз: алмашлык ул; ир бала.
◊ *Ul* – hän; poikalapsi / pronoun he, she; male child.
8. AY13s2

Ni çäçsäñ, şunı urırsın

2. Ni tsätsäñ / çäçsäñ, şono / şunı orırsıñ.
3. Ni çäçsäñ, şunı urırsıñ.
4. Ни чәчсәң, шуны урырсың.
5. Mitä kylvät, sitä niität.
◊ What you sow you will mow.
6. Eşlärne niçek başkarasıñ,
anıñ buyınça uñasıñ häm sınalasıñ.
◊ Эшләрне ничек башкарасың,
аның буенча уңасың һәм сыналасың.
◊ Miten hoidat asioita,
siten saat palautetta ja tuloksia.
◊ Feedback and results depend on
how you deal with things.
8. AY11s3, AY44s4

S

Sabır itkän, moradına citkän

2. Sabır itkän, moradına yitkän / citkän.
3. Sabır itkän, moradına citkän.
4. Сабыр иткән, морадына җиткән.
5. Joka malttaa, pääsee päämääräänsä.
◊ The one with patience reaches the goal.
6. Sabırlık – köç. Aşıgu yahşı eş tügel.
◊ Сабырлык – көч. Ашыгу яхшы эш түгел.
◊ Maltti on valttia. Hätäily ei ole hyvästä.
◊ Patience is virtue. Hurrying is no good.
8. FN

Sabır itkänneñ sabı altın

2.–3. Sabır itkänneñ sabı altın.
4. Сабыр иткәннең сабы алтын.
5. Kärsivällinen ihminen on kultaa.
◊ A patient person is golden.
6. Sabırlık näticä birä.
◊ Сабырлык нәтиҗә бирә.
◊ Kärsivällisyys tuottaa tulosta.
◊ Patience brings results.
8. FN

Saran bay işäk kebek

2.–3. Saran bay işäk kebek.
4. Саран бай ишәк кебек.
5. Saita rikas on kuin aasi.
◊ A stingy rich man is like an ass.
6. Saranlık yahşı sıyfat tügel.
◊ Саранлык яхшы сыйфат түгел.
◊ Saituus ei ole hyve.
◊ Stinginess is not a virtue.
8. AY59s2

Silaganda su eç

2. Silaganda su ets / eç.
3. Sıylaganda su eç.
4. Сыйлаганда су еч.
5. Kun kestitään, juo vettä.
◊ When being treated (with food), drink water.
6. Kunakta bulganda artık küp aşama
häm dä artıkka kitmä.
◊ Кунакта булганда артык күп ашама
һәм дә артыкка китмә.
◊ Kun olet vierailulla, älä syö liikaa,
äläkä mene liiallisuuksiin.
◊ When you are visiting, do not overeat or exaggerate.
8. AY14s1, AY33s4, AY53s4

Sin eşdän kurkma, eş sindän kurksın

2. Sin eştän korkma / kurkma, eş sinnän korksın / kurksın.
3. Sin eştän kurkma, eş sinnän kurksın.
4. Син эштән курыкма, эш синнән курыксын.
5. Älä työtä pelkää, anna työn pelätä sinua.
◊ Do not be afraid of work, let the work be afraid of you.
6. Eştän erägäymä. Täväkkälle bul.
◊ Эштән эрәгәймә. Тәвәккәлле бул.
◊ Älä kaihda työtä. Uskalla ottaa riskejä.
◊ Do not be afraid of work. Have the courage to take risks.
7. Mişär: *korkma / kurkma.* Kazan: *kurıkma*.
◊ Мишәр: *коркма / куркма.* Казан: *курыкма*.
◊ Mishääri: / Mishar: *korkma / kurkma* –
älä pelkää / do not be afraid. Kazan: *kurıkma.*
8. AY58s6

Sirıñ bulmasa käcägä dä käbäkäy disen

2. Sirıñ / Ser^{j}ıñ bolmasa / bulmasa käzägä / käcägä dä
käbäkäy disen / diseñ.
3. Sıyırıñ bulmasa käcägä dä käbäkäy diseñ.
4. Сыерың булмаса, кажәгә дә кәбәкәй дисең.
5. Jos sinulla ei ole lehmää, kutsut vuohtakin rakkaaksi.
◊ If you have no cow, you will call even the goat “my dear”.
6. Zurı bulmasa, keçkenäse dä kaderle.
Kiräk bulganda barısı da yarıy.
◊ Зуры булмаса, кечкенәсе дә ярый.
Кирәк булганда барысы да яхшы.
◊ Jos ei omista suurta, on pienikin kallisarvoinen.
Tarpeen tullen kaikki kelpaa.

◊ If you do not own much, even small is precious.
Anything will do in need.
7. *Käbäkäy* – kaderle, irkä (irkäläü süzennän käbä
< käbäy, käbäkäy). *Atay käbäy!* acäplängändä äytelä.
◊ *Кәбәкәй* – кадерле, иркә (иркәләү сүзеннән кәбә
< кәбәй, кәбәкәй). *Atay käbäy!* гаҗәпләнгәндә әйтелә.
◊ *Käbäkäy* – kallisarvoinen, rakas (diminutiivi sanasta *käbä*
< *käbäy, käbäkäy*). *Atay käbäy!* – herrajestas (päivitellään).
◊ *Käbäkäy* – precious, dear (diminutive from the word *käbä*
< *käbäy*, *käbäkäy*). *Atay käbäy!* – gosh, dear me, goodness me.
8. AY44s5

Sirlar su eçkändä, bızaular boz yali

2. Serʲlar / Sirlar su etskändä / eçkändä, bızaular boz yali.
3. Sıyırlar su eçkändä, bozaular boz yalıy.
4. Сыерлар су ечкәндә, бозаулар боз ялый.
5. Kun lehmät juovat vettä, vasikat nuolevat jäätä.
◊ When cows drink water, calves lick ice.
6. Patşalar bäyram itälär dä, halık aç.
◊ Патшалар бәйрәм итәләр дә, халык ач.
◊ Kuninkaat juhlivat, kansa näkee nälkää.
◊ Kings celebrate, common people are starving.
8. AY45s5

Soraşkan yuldan adaşmi

2. Soraşkan yoldan / yuldan adaşmi.
3. Soraşkan yuldan adaşmıy.
4. Сорашкан юлдан адашмый.
5. Kysyvä ei tieltä eksy.
◊ The one who asks will not lose the way.
6. Härvakıt soraunıñ faydası bar.
◊ Һарвакыт сорауның файдасы бар.
◊ Kannattaa aina kysyä neuvoa.
◊ It is always worth asking for advice.
8. AY15s2

Sümäs keşe berkaya da simas

2. Sümäs keşe berkaya da simas.
3. Söymäs keşe berkaya da sıymas.
4. Сөймәс кеше беркая да сыймас.
5. Vastenmielinen ihminen ei mahdu mihinkään.
◊ A repulsive person fits nowhere.
6. Söymäs keşene adättä yaratmıylar.
◊ Сөймәс кешене гадәттә яратмыйлар.
◊ Epämiellyttävästä ihmisestä ei yleensä pidetä.
◊ Disagreeable people are generally disliked.
8. AY20s4

Süz iyädä süz çıga, serkäse su kütärmi

2. Süz iyädä süz tsıga / çıga, serkäse su kütärmi.
3. Süz iyädä süz çıga, serkäse su kütärmi.
4. Сүз иядә сүз чыга, серкәсе су күтәрми.
5. Teräväkielisellä puhetta riittää,
mutta oma etikka ei vettä kestä.
◊ A sharp tongue spills words; its vinegar cannot take water.
6. Söylämçäk keşe başkalarga şayartıp äytsä dä,
üze turında şayartunı kütärmi.
◊ Сөйләмчәк кеше башкаларга шаяртып әйтсә дә,
үзе турында шаяртуны күтәрми.
◊ Ihminen, jolla puhumista riittää muista,
ei kestä itseensä kohdistuvaa naljailua ja kritiikkiä.
◊ People, who talk a lot about others,
cannot stand jokes or criticism directed at themselves.
7. Äytem: *Serkäse su kütärmi* – tänkıytne çıdamıy.
◊ Әйтем: *Серкәсе су күтәрми* – тәнкыйтьне чыдамый.
◊ Sanonta / Saying: *Serkäse su kütärmi* –
ei kestä arvostelua / cannot stand criticism.
Kütärü – nostaa, kestää / to raise, endure.
8. AY20s4

T

Taş belän bärgänne aş belän bär

2.–3. Taş belän bärgänne aş belän bär.
4. Таш белән бәргәнне аш белән бәр.
5. Heitä ruoalla kivellä heittänyttä.
◊ Throw food at the one who threw stones at you.
6. Yavızga yahşılık belän cavap kaytar.
◊ Явызга яхшылык белән җавап кайтар.
◊ Vastaa ilkeälle hyvällä.
◊ Reply to evil with kindness.
8. AY56s4

Tauga barıp tau bulıp bulmi

2. Tauga barıp tau bolıp / bulıp bolmi / bulmi.
3. Tauga barıp tau bulıp bulmıy.
4. Тауга барып тау булып булмый.
5. Vuorelle menemällä ei vuoreksi muututa.
◊ Going to the mountain does not turn you into a mountain.
6. Köymädä utırıp işkäkçe bulmıysıñ.
Eşli beler öçen belem alu, künegü häm eşläü kiräk.
◊ Көймәдә утырып ишкәкче булмыйсың.
Эшли белер өчен белем алу, күнегү һәм эшләү кирәк.
◊ Veneessä istuminen ei tee sinusta soutajaa.
Osaamiseen tarvitaan opiskelua, harjoittelua ja tekemistä.
◊ Only sitting in a boat does not make you a rower.
One needs learning, training and practice to become skilled.
8. AY6s2

Tel söyäksez

2. Tel süwäksez.
3. Tel söyäksez.
4. Тел сөяксез.
5. Kielessä ei ole luuta.
◊ The tongue is boneless.
6. Kayçan bulsa uylamıyça söylänä.
Tel ciñel kiräkmägän süzlär äytergä äylänä.
Üz mänfägate öçen keşe, omumän, yalagaya, yararga tırışa.
◊ Кайчан булса уйламыйча сөйләнә.
Тел җиңел кирәкмәгән сүзләр әйтергә әйләнә.
Үз мәнфәгатье өчен кеше, гомумән,
ялагая, ярарга тырыша.
◊ Helposti tulee puhuttua ajattelematta.
Kieli kääntyy herkästi sopimattomaan puheeseen.
Oman edun tavoittelussa mielistely ja imartelu ovat tavallisia.
◊ It is easy to speak without thinking.
The tongue turns smoothly to inappropriate speech.
Flattering and praise are common,
when people are pursuing their own advantages.
8. FN

Tele bal kebek, yöräge kar kebek

2.–3. Tele bal kebek, yöräge kar kebek.
4. Теле бал кебек, йөрәге кар кебек.
5. Kieli kuin hunajaa, sydän kuin lunta.
◊ Tongue like honey, heart like snow.

6. Yalagaylanuçıga ışanıp bulmıy.
◊ Ялагайланучыга ышанып булмый.
◊ Älä luota mielistelijään.
◊ Do not trust a flatterer.
8. FN

Teläk bulsa, beläk tabıla

2. Teläk bolsa / bulsa, beläk tabıla.
3. Teläk bulsa, beläk tabıla.
4. Теләк булса, беләк табыла.
5. Jos tahtoa on, käsivartta löytyy.
◊ If there is a will, there are arms (hands).
6. Teläk, mäanä häm därt törle eşlär eşlärgä etärä.
◊ Теләк, мәгънә һәм дәрт төрле эшләр эшләргә этәрә.
◊ Halu, työn mielekkyys ja into
motivoivat ihmisiä tekemään asioita.
◊ Desire, meaningfulness of work and enthusiasm
motivate people to do something.
7. Mişär: *Beläk* – beläzektän tersäkkä yäki cilkägä kadär.
Kazan: beläzektän cilkägä kadär.
◊ Мишәр: *Беләк* – беләзектән терсәккә яки җилкәгә кадәр.
Казан: беләзектән җилкәгә кадәр.
◊ Mishääri: *Beläk* – kyynärvarsi ulottuu ranteesta kyynär-
tai olkapäähän. Kazan: kyynärvarsi ranteesta olkapäähän.
◊ Mishar: *Beläk* – forearm from the wrist to elbow or shoulder.
Kazan: forearm from wrist to shoulder.
8. FN

Timerne kızganda suk

2. Timerne kızganda sok / suk.
3. Timerne kızganda suk.
4. Тимерне кызганда сук.
5. Tao rautaa kun se on kuuma.
◊ Forge the iron while it is hot.
6. Timerne kaynar çagında sugarga kiräk.
Kiçektermä, şartlar uñaylı bulganda eş kıl.
◊ Тимерне кайнар чагында сугарга кирәк.
Кичектермә, шартлар уңайлы булганда эш кыл.
◊ On taottava, kun rauta on kuuma.
Älä viivyttele vaan toimi, kun olosuhteet ovat oikeat.
◊ Strike while the iron is hot.
Do not delay, act when conditions are right.
8. AY28s4, AY60s1

Tişek yırtıktan kölä

2.–3. Tişek yırtıktan kölä.
4. Тишек ертыктан көлә.
5. Reikä nauraa repaleelle.
◊ The hole laughs at the rag.
6. Keşe ber ük ayepne üzendä sizmiçä başkasın tänkıytli.
◊ Кеше бер үк гаепне үзендә сизмичә башкасын тәнкыйтьли.
◊ Toista arvostellessa ei huomaa samaa vikaa itsessään.
◊ Criticising others but not noticing the same fault in oneself.
8. FN

Tıçkan kebek doşmanıñnı arıslan kebek bel

2. Tıskan / tıçkan kebek doşmanıñnı arıslan kebek bel.
3. Tıçkan kebek doşmanıñnı arıslan kebek bel.
4. Тычкан кебек дошманыңны арыслан кебек бел.
5. Pidä hiirenkokoista vihollistasi leijonankokoisena.
◊ View your mouse-sized enemy as lion-sized.
6. Hattä keçkenä doşman da kurkınıç bulırga mömkin.
◊ Хәтта кечкенә дошман да куркыныч булырга мөмкин.
◊ Vähäinenkin vihollinen voi olla vaarallinen.
◊ Even a minor enemy can be dangerous.
8. AY59s2

Tışına karama, eçenä kara

2. Tışına bakma / karama, etsenä / eçenä bak / kara.
3. Tışına karama, eçenä kara.
4. Тышына карама, эченә кара.
5. Älä katso ulkokuorta, katso sisintä.
◊ Do not look at the outside, look at the inside.
6. Östän tügel tiränräk kara.
◊ Өстән түгел тирәнрәк кара.
◊ Katso pintaa syvemmältä.
◊ Look beneath the surface.
8. AY25s

Tıştan yaltırıy, eçtän kaltırıy

2. Tıştan yaltıri, etstän / eçtän kaltıri.
3. Tıştan yaltırıy, eçtän kaltırıy.
4. Тыштан ялтырый, эчтән калтырый.
5. Ulkokuori kiiltää, sisus vapisee.
◊ Outside shiny, inside shaky.
6. Tışına gına karama, eçtä bulganına kara.
◊ Тышына гына карама, эчтә булганына кара.
◊ Älä katso vain ulkokuorta, katso mitä pitää sisällään.
◊ Do not look only at the outside, look at what is inside.
8. FN

Turı äytkän tuganga da yaramıy

2. Turı aẗkan / äytkän tuganga da yarami.
3. Turı äytkän tuganga da yaramıy.
4. Туры әйткән туганга да ярамый.
5. Suorapuheisuutta eivät kestä
sisaruksetkaan / sukulaisetkaan.
◊ Even siblings / relatives cannot take frankness.
6. Turı äytkänne yakınnar da çıdamıy.
◊ Туры әйткәнне якыннар да чыдамый.
◊ Suorapuheisuudesta ei pidetä edes läheisten parissa.
◊ Straightforwardness is not liked even among close people.
7. *Tugan* – yakın kardäş, tugan balaları, señel, ene, apa, abıy.
◊ *Туган* – якын кардәш, туган балалары,
сеңел, ене, апа, абый.
◊ *Tugan* – lähisukulainen, serkku, sisko, veli;
bertugan apa, apa – isosisko;
bertugan abıy, abıy – isoveli;
ene – pikkuveli; *señel* – pikkusisko.

◊ *Tugan* – close relative, cousin, sister, brother;
bertugan apa, *apa* – elder sister;
bertugan abıy, *abıy* – elder brother;
ene – younger brother; *señel* – younger sister.
8. AY25s

Tuy pinäsez bulmi

2. Toy / tuy pinäsez bolmi / bulmi.
3. Tuy pinäsez bulmıy.
4. Туй пинәсез булмый.
5. Ei häitä ilman moitetta.
◊ No wedding without complaint.
6. Tuy tärtipläü, basım häm tartışu kuptara.
Tuydan soñ tänkıyt häm pinä bula.
◊ Туй тәртипләү, басым һәм тартышу куптара.
Туйдан соң тәнкыйть һәм пинә була.
◊ Juhlien järjestely tuottaa paineita ja kinaa.
Jälkikäteen juhlia usein arvostellaan ja solvataan.
◊ Arranging a celebration causes stress and quarrels.
Afterwards feasts are often criticised and slandered.
8. AY56s5

Tuydan tukmakda kalmi

2. Toydan / tuydan tokmak / tukmak ta kalmi.
3. Tuydan tukmak ta kalmıy.
4. Туйдан тукмак та калмый.
5. Kekkereistä ei nuijakaan jää pois.
◊ Even a club (mallet) does not refrain from going to a party.

6. Tuyga barısı da baralar, hattä çakırılmagan kunak ta.
◊ Туйга барысы да баралар, хәтта чакырылмаган кунак та.
◊ Kekkereihin menevät kaikki, kutsumatta kuokkimaankin.
◊ Everyone goes to a party, also gatecrashers.
8. AY56s5

Tuyga barsañ tuyıb bar.

Kuyınıña / kulıña kümäç kuyıb bar

2. Toyga / tuyga barsañ toyıp / tuyıp bar.
Koynıña / kuynıña kolıña / kulıña kümäç koyıp / kuyıp bar.
3. Tuyga barsañ tuyıp bar. Kuyınıña / kulıña kümäç kuyıp bar.
4. Туйга барсаң туеып бар.
Куеныңа / кулыңа күмәч куеп бар.
5. Mene juhliin kylläisenä, ota vehnänen kainaloon.
Go to a feast with full stomach,
bring a wheat bread under the armpit.
6. Närsä tabında bula häm barısına da citäme,
aldan belep bulmıy.
◊ Нәрсә табында була һәм барысына да җитәме,
алдан белеп булмый.
◊ Koskaan ei tiedä, mitä tarjotaan
ja kuinka riittoisaa tarjoilu on.
◊ You never know what is served
and how much there will be to eat.
8. AY1s3, AY22s4, AY56s5

U

Urıs dustıñ bulsa, bileñdä baltañ bulsın

2. Orıs / urıs dustıñ bolsa / bulsa, bileñdä baltañ bolsın / bulsın.
3. Urıs dustıñ bulsa, bileñdä baltañ bulsın.
4. Урыс дустың булса, билеңдә балтаң булсың.
5. Jos ystäväsi on ryssä, pidä kirves vyölläsi.
◊ If your friend is Russian, keep the axe at your belt.
6. Rus keşesenä borınnan birle ışanıç yuk.
◊ Рус кешесенә борыннан бирле ышаныч юк.
◊ Venäläisiin ei perinteisesti luoteta.
◊ Russians are traditionally not trusted.
8. FN

Urman kolak kır küz

2. Orman / urman kolak kır küz.
3. Urman kolak, kır küz.
4. Урман колак, кыр күз.
5. Metsä on korva, pelto silmä.
◊ Forest is an ear, field an eye.
6. Sak bul – kemder härvakıt işetä yäki kürä.
◊ Сак бул – кемдер һәрвакыт ишетә яки күрә.
◊ Ole varovainen – aina joku kuulee tai näkee.
◊ Be careful – there is always someone listening or watching.
8. AY9s4, AY37s4

Usallıknıñ yahşısı yuk

2. Osallıknıñ / usallıknıñ yakşısı / yahşısı yok / yuk.
2. Usallıknıñ yahşısı yuk.
4. Усаллыкның яхшысы юк.
5. Pahuudessa ei ole mitään hyvää.
◊ There is nothing good in evil.
6. Äşäke keşelärdän, naçar närsälärdän häm eşlärdän yırak tor.
◊ Әшәке кешеләрдән, начар нәрсәләрдән
һәм эшләрдән ерак тор.
◊ Vältä huonoja ihmisiä sekä pahoja asioita ja tekemisiä.
◊ Avoid bad people and evil things and doings.
8. AY33s2

Uynap äytsäñdä uylab äyt

2. Onʲap / unʲap atʲsañ da oylap / uylap atʲ.
3. Uynap äytsäñ dä, uylap äyt.
4. Уйнап әйтсәң дә, уйлап әйт.
5. Jos lasket leikkiä, laske harkiten.
◊ Think before you joke.
6. Uylap şayartırga kiräk, yugıysä keşene räncetergä mömkin.
◊ Уйлап шаяртырга кирәк,
югыйсә кешене рәнҗетергә мөмкин.
◊ Leikinlaskun tulee olla harkittua, muuten voi loukata.
◊ Jokes must be considerate, as they may hurt.
8. AY34s

Uyni belmägän ayuga azbar tar

2. Onʲi / unʲi belmägän ayuga azbar tar.
3. Uynıy belmägän ayuga azbar tar.
4. Уйный белмәгән аюга абзар тар.
5. Karhulle, joka ei osaa leikkiä, on pihakin ahdas.
◊ For a bear who cannot play,
even the courtyard is too narrow.
6. Beleme häm ostalıgı bulgan keşe teläse närsägä yaraklaşa.
◊ Белеме һәм осталыгы булган кеше
теләсә нәрсәгә яраклаша.
◊ Ihminen, jolla on tietoa ja taitoa,
osaa sopeutua mihin tahansa.
◊ With knowledge and skills you can adapt anywhere.
7. Mişär: *azbar* – öy aldındagı cirlek.
Kazan: tereklek asrıy torgan cirlek;
işek aldı – öy aldındagı cirlek.
◊ Мишәр: *азбар* – өй алдындагы җирлек.
Казан: тереклек асрый торган җирлек;
ишек алды – өй алдындагы җирлек.
◊ Mişär: *azbar* – piha / courtyard.
Kazan: karjapiha / cattle yard;
işek aldı – piha / courtyard.
8. AY19s2

Ü

Üwe barnıñ küwe bar

2. Üwe / öye barnıñ küwe / köye bar.
3. Öye barnıñ köye bar.
4. Өе барның көе бар.
5. Joka kodissa on omat tavat / rytmit.
◊ Every home has its own habits / rhythms.
6. Här öyneñ üz oref-adätläre bar.
Başkalarnıñ oref-adätlärenä caylaş.
◊ Һәр өйнең үз гореф-гадәтләре бар.
Башкаларның гореф-гадәтләренә җайлаш.
◊ Joka kodissa on omat tapansa.
Sopeudu muiden tapoihin.
◊ Each home has its own habits.
Adapt to other people's ways.
7. *Köy* – melodiyä, adät, ısul.
◊ *Көй* – мелодия, гадәт, ысул.
◊ *Köy* – sävel, melodia, tapa, tyyli /
tune, melody, manner, style.
8. AY8s2

Üz kadereñne üzeñ bel

2. Üz hadereñne / kadereñne üzeñ bel.
3. Üz kadereñne üzeñ bel.
4. Үз кадереңне үзең бел.
5. Tunne oma arvosi.
◊ Know you own value.
6. Sälamät üzañı bulgan keşe üzen zurlamıy da kimsetmi dä häm başkalarnı hormät itä.
◊ Сәламәт үзаңы булган кеше үзен зурламый да кимсетми дә һәм башкаларны хөрмәт итә.
◊ Terveen itsetunnon omaavat eivät ajattele itsestään liikaa eivätkä vähättele itseään, ja he kunnioittavat muita.
◊ People with a healthy self-esteem neither think too much of themselves, nor do they belittle, and they respect others.
8. FN

Üze yıgılgan bala yıglamas

2.–3. Üze yıgılgan bala yılamas / yıglamas.
4. Үзе егылган бала егламас.
5. Lapsi, joka on kaatunut itse, ei itke.
◊ A child who has fallen by itself does not cry.
5. Yärdäm itü härvakıt alga iltmi.
Avırlıklar aşa kübräk öyränäbez.
◊ Ярдәм итү һәрвакыт алга таба илтми.
Авырлыклар аша күбрәк өйрәнәбез.
◊ Auttaminen ei välttämättä vie eteenpäin.
Vastoinkäymisten ja virheiden kautta opimme.
◊ Helping does not necessarily bring someone forward.
We learn through hardships and mistakes.
8. AY25s3

Üzem azıkda, atım kazıkda

2. Üzem azıkta, alaşam / atım kazıkta.
3. Üzem azıkta, atım kazıkta.
4. Үзем азыкта, атым казыкта.
5. Itse olen syömässä, hevoseni on sidottu seipääseen.
◊ I myself am eating, my horse is tied at the pole.
6. Barısı da yahşı.
◊ Барысы да яхшы.
◊ Kaikki on hyvin.
◊ All is well.
7. *Kazık* – keppi, seiväs / pole, stake.
8. AY1s5, AY18s2

W

Wakıt akçadır, totalmasañ kaçadır

2. Bahıt / wakıt aktsadır / akçadır,
totalmasañ katsadır / kaçadır.
3. Vakıt akçadır, totalmasañ kaçadır.
4. Вакыт акчадыр, тоталмасаң качадыр.
5. Aika on rahaa, se karkaa, jos et pidä siitä kiinni.
◊ Time is money, it runs away if you do not hold on to it.
6. Bu mizgeldä yäşä.
◊ Бу мизгелдә яшә.
◊ Elä hetkessä.
◊ Live in the moment.
8. AY6s4, AY20s4, AY40s7,
AY51s5, AY 54s3, AY60s4

Y

Yafrak belän agaç yämle,
kiyem belän keşe yämle

2. Yafrak belän agats / agaç yämne / yämle,
kiyem belän keşe yämne / yämle.
3. Yafrak belän agaç yämle, kiyem belän keşe yämle.
4. Яфрак белән агач ямьле, кием белән кеше ямьле.
5. Puu on kaunis lehdessä, ihminen vaatteissa.
◊ A tree is beautiful in leaf, people in clothes.
6. Yahşı kiyengän keşene kararga rähat.
◊ Яхшы киенгән кешене карарга рәхәт.
◊ Hyvin pukeutunutta henkilöä on mukava katsella.
◊ A well-dressed person is agreeable to look at.
8. AY45s6

Yahşı süz öy saldıra, yaman süz öy tuzdıra

2. Yakşı / yahşı süz ü / öy saldıra,
yaman süz ü / öy tozdıra / tuzdıra.
3. Yahşı süz öy saldıra, yaman süz öy tuzdıra.
4. Яхшы сүз өй салдыра, яман сүз өй туздыра.
5. Hyvä puhe on rakentavaa, paha puhe kuluttavaa.
◊ Good speech is constructive, bad speech exhausting.
6. Positiv (uñay) karaş negativ (tiskäre) karaştan cimeşleräk.
◊ Позитив (уңай) караш негатив (тискәре)
карештан җимешлерәк.

◊ Myönteisyys on kielteisyyttä hedelmällisempää.
◊ Being positive is more fruitful than being negative.
8. FN

Yahşıga kul bir, usalga yul bir.
Usalga yul bir, yahşıga kul bir

2. Yahşıga kol / kul ber / bir.
Osalga / usalga yol / yul ber / bir.
3. Yahşıga kul bir, usalga yul bir.
Usalga yul bir, yahşıga kul bir.
4. Яхшыга кул бир, усалга юл бир.
Усалга юл бир, яхшыга кул бир.
5. Hyvälle anna kättä, pahaa väistä.
◊ Give your hand to the good, avoid the bad.
6. Naçar keşelärdän yırak tor häm yahşı keşelär arasına omtıl.
◊ Начар кешеләрдән ерак тор һәм яхшы кешеләр арасына омтыл.
◊ Pysy kaukana pahoista ihmisistä ja hakeudu hyvien pariin.
◊ Stay away from bad people and look for good ones.
8. AY1s1, AY6s5

Yahşılık eşläsäñ söylämä, başkalar söyläsen

2. Yakşılık / yahşılık eşläsäñ sülämä / söylämä,
başkalar süläsen / söyläsen.
3. Yahşılık eşläsäñ söylämä, başkalar söyläsen.
4. Яхшылык эшләсәң сөйләмә, башкалар сөйләсен.
5. Jos teet hyvää, älä puhu, muut kertokoot.
◊ If you do good, do not talk, let others tell.

6. Maktanu häm erelänü keşelärne kızıksındırmıy.
◊ Мактаныу һәм эреләнү кешеләрне кызыксындырмый.
◊ Kerskuminen ja itsekehu eivät muita kiinnosta.
◊ Boasting and self-praise do not interest other people.
8. AY58s6

Yahşılık yirdä yatmi

2. Yakşılık / yahşılık yerdä / cirdä yatmıy.
3. Yahşılık cirdä yatmıy.
4. Яхшылык җирдә ятмый.
5. Hyvyys ei makaa maassa.
◊ Goodness does not lie on the ground.
6. Yahşılık teläk häm eş taläp itä.
◊ Яхшылык теләк һәм эш таләп итә.
◊ Hyvyys vaatii halua ja toimintaa.
◊ Goodness requires willingness and action.
8. AY13s4, AY40s5

Yakdan kilgän yamaulıkka yari

2. Yaktan kilgän yamaulıkka yari.
3. Yaktan kilgän yamaulıkka yarıy.
4. Яктан килгән ямаулыкка ярый.
5. Muualta tullut kelpaa reiän / vaatteen paikaksi.
◊ A stranger is suitable to patch the hole / cloth.
6. Cirlelär eşlärgä telämägän eşkä başka ildän kilgän yarıy.
◊ Җирлеләр эшләргә теләмәгән эшкә
башка илдән килгән ярый.
◊ Muualta tullut kelpaa sellaisiin töihin,
joita paikalliset eivät halua tehdä.

◊ A stranger is suitable for work
local people do not want to do.
8. AY31s5, AY53s4

Yakın kürsäñ, yırak yul da yakın bula

2. Yakın körsäñ / kürsäñ, yırak yul / yol da yakın bola / bula.
3. Yakın kürsäñ, yırak yul da yakın bula.
4. Якын күрсәң, ерак юл да якын була.
5. Läheisen ihmisen luo pitkäkin matka tuntuu lyhyeltä.
◊ Going to someone dear even a long journey feels short.
6. Avır amma küñelle eşne tämamlau / eşläü tiz bula.
◊ Авыр әмма күңелле эшне тәмамлау / эшләү тиз була.
◊ Hankalan mutta mukavan asian hoitaminen sujuu nopeasti.
◊ A complicated task is quickly done when it is pleasant.
7. *Yakın kürü* – pitää läheisenä / to feel someone near or close.
8. AY25s4

Yalgannıñ omere kıska

2. Yalgannıñ ümere kıska.
3. Yalgannıñ omere kıska.
4. Ялганның гомере кыска.
5. Valheen elämä on lyhyt.
◊ The life of a lie is short.
6. Hakıykattä tor.
◊ Хакыйкатьтә тор.
◊ Pysy totuudessa.
◊ Keep to the truth.
8. FN

Yamaulı bulsada, yalganlı bulmasın

2. Yamaulı bolsa / bulsa da, yalganlı bolmasın / bulmasın.
3. Yamaulı bulsa da, yalganlı bulmasın.
4. Ямаулы булса да, ялганлы булмасын.
5. Vaikka olisikin paikattu, mutta ei saa olla epärehellinen.
◊ Although patched, but must not be dishonest.
6. Işanıç baylıktan möhimräk.
Yamaulıklı (yarlı), läkin namuslı.
◊ Ышаныч байлыктан мөһимрәк.
Ямаулыклы (ярлы), ләкин намуслы.
◊ Luottamus on tärkeämpää kuin varallisuus.
Paikattu (köyhä) mutta rehellinen.
◊ Trust is more important than wealth.
Patched (poor) but honest.
8. AY58s6

Yaña buldı dip iskene kurlama

2. Yañı boldı / buldı dip iskene korlama / kurlama.
3. Yaña buldı dip iskene kurlama / hurlama.
4. Яңа булды дип искене хурлама.
5. Vaikka sait uuden, älä moiti vanhaa.
◊ When you got a new thing, do not blame the old.
6. İske yañadan ışanıçlırak. Yaña äyberlär haman da iskedän yahşırak tügel. İske äyber haman nigä bulsa da yarıy.
◊ Иске яңадан ышанычлырак. Яңа әйберләр хаман да искедән яхшырак түгел.
Иске әйбер хаман нигә булса да ярый.

◊ Vanhassa vara parempi. Kaikki uusi ei välttämättä ole parempaa kuin vanha.
Vanhaan voi luottaa ja sille löytyy useimmiten vielä käyttöä.
◊ Old is gold. A new thing is not necessarily better than the old. You can trust the old and often find new uses for it.
8. FN

Yaña, yaña, yañanı kürgäç küz yana, küzdän soñ kesä yana

2. Yañı, yañı, yañını körgäts / körgäç / kürgäç küz yana, küzdän soñ kesä yana.
3. Yaña, yaña, yañanı kürgäç küz yana, küzdän soñ kesä yana.
4. Яңа, яңа, яңаны күргәч күз яна, күздән соң кесә яна.
5. Uusi, uusi, uuden tavaran näkeminen saa silmät palamaan, ja sitten alkaa polttaa taskussa.
◊ New, new, seeing a new thing sets the eyes alight, and then the pocket starts burning.
6. Yaña närsä satıp alırga kotırınu.
◊ Яаңа нарсә сатып алырга котырыну.
◊ Kiusaus ostaa uutta.
◊ Temptation to buy new things.
8. FN

Yanıñ küsä su da tatlı

2. Yanıñ küsä su da tatlı.
3. Canıñ köysä / susasañ su da tatlı.
4. Сусасаң су да татлы.
5. Kun janottaa, vesikin on makeaa.
◊ When thirsty even water tastes sweet.

6. Bik kiräk bulganda, barısı da yarıy.
◊ Бик кирәк булганда, барысы да ярый.
◊ Kun on kova tarve, kaikki kelpaa.
◊ In great need anything is welcome.
7. Mişär: *yan kü'ü*.
Kazan: *susau*; *can köyü* – mihnät çigü.
◊ Мишәр: *ян күү*.
Казан: *сусау*; *җан көю* – михнәт чигү.
◊ Mishääri: / Mishar: *yan / can* – henki / spirit.
◊ Mishääri / Mishär: *yan kü'ü* – janottaminen / being thirsty.
Kazan: *susau*; *can köyü* – kärsiminen / suffering.
8. AY34s3

Yarlı köne yaz

2.–3. Yarlı köne yaz.
4. Ярлы көне яз.
5. Köyhän päivä on kesä.
◊ Summer is the day for the poor.
6. Cäy köne ciñelräk, tormış öçen azrak citä.
◊ Җәй көне җиңелрәк, тормыш өчен азрак җитә.
◊ Kesällä elämä on helpompaa ja selviää vähällä.
◊ In summer life is easier and people manage with less.
7. Mişär: *yaz; cäy* – urta cäy. Kazan: *cäy*.
◊ Мишәр: *яз; җәй* – урта җәй. Казан: *җәй*.
◊ Mishääri: / Mishar: *yaz* – kesä / summer;
cäy – keskikesä / middle of summer.
Kazan: *cäy* – kesä / summer.
8. AY16s2, AY37s3, AY46s5, AY62s3

Yarlılıknıñ sulın aldım, baydan yahşı toramın

2. Yarlılıknıñ soñın / solın / sulın aldım,
baydan yaksı / yahşı toramın.
3. Yarlılıknıñ sulın aldım, baydan yahşı toramın.
4. Ярлылыкның сулын алдым, байдан яхшы торамын.
5. Sain osakseni köyhyyden vasemman (nurjan,
huonomman) puolen, mutta elän rikasta paremmin.
◊ I got the left (reverse, bad) side of poverty,
but I live better than the rich.
6. Äzdän mämnün bulu häm üz bäheteñne añlau.
◊ Аздан мәмнүн булу һәм үз бәхетеңне аңлау.
◊ Vähään tyytyminen ja oman onnensa ymmärtäminen.
◊ To be satisfied with little and to understand one's fortune.
7. Mişär: *soñ / sol / sul yak.* Kazan: *sul yak.*
Mişär: *oñ / uñ yak.* Kazan: *uñ yak*.
Mişär: *çürä / çörä / tsörä / kire / kere.*
Kazan: *çurä / kire / tiskäre*.
◊ Мишәр: *соң / сол / сул як.* Казан: *сул як.*
Мишәр: *оң / уң як.* Казан: *уң як*.
Мишәр: *чүрә / чөрә / тсөрә / кире / кере*.
Казан: *чүрә / кире / тискәре*.
◊ Mishääri: / Mishar: *soñ / sol / sul yak –*
vasen puoli / left side. Kazan: *sul yak*.
Mishääri: / Mishar: *oñ / uñ yak –*
oikea puoli / right side. Kazan: *uñ yak.*
Mishääri: / Mishar: *çürä / çörä / tsörä / kire / kere –*
nurja puoli / wrong side. Kazan: *çurä / kire / tiskäre.*
8. AY22s4

Yarlınıñ akçası kesäsendä torna kebek kıçkıra

2. Yarlınıñ aktsası / akçası kesäsendä
torna kebek kıtskıra / kıçkıra.
3. Yarlınıñ akçası kesäsendä torna kebek kıçkıra.
4. Ярлының акчасы кесәсендә торна кебек кычкыра.
5. Köyhän raha huutaa taskussa kuin kurki.
◊ Money cries like a crane in the poor man's pocket.
6. Akça az bulsa da, kiräksez äyberlär satıp alırga kotırta.
◊ Акча аз булса да, кирәксез әйберләр
сатып алырга котырта.
◊ Vaikka rahaa on vain vähän, turhan hankkiminen houkuttaa.
◊ Even when money is scarce,
people are tempted to buy unnecessary things.
8. AY58s3

Yatda yabış, itmä tawış

2.–3.Yat ta yabış, itmä tawış.
4. Ят та ябыш, итмә тавыш.
5. Liimaudu sänkyysi, äläkä pidä ääntä.
◊ Glue yourself to the bed and make no noise.
6. Söylämäü altın.
Süz kuşmıyça toru uñaysız eşlärdän kotkara.
◊ Сөйләмәү алтын.
Сүз кушмыйча тору уңайсыз эшләрдән коткара.
◊ Vaikeneminen on kultaa.
Vaikenemalla voi välttyä ikäviltä seurauksilta.
◊ Silence is golden. Keeping quiet can help
you to avoid bad consequences.
8. AY38s1

Yatagıña / yurganıña kürä ayagıñnı suz

2. Karavatıña / yatagıña / yurganıña körä / kürä ayagıñnı soz / suz.
3. Yatagıña / yurganıña / kürä ayagıñnı suz.
4. Ятагыңа / юрганыңа күрә аягыңны суз.
5. Ojenna jalkasi petisi / täkkisi mukaan.
◊ Stretch your feet according to you bed / bedcover.
6. Baylıgıña kürä yäşä.
◊ Байлыгыңа күрә яшә.
◊ Elää varojesi mukaan.
◊ Live according to your means.
8. FN

Yatıb kalginça atıb kal

2. Yatıp kalgintsa / kalginça atıp kal.
3. Yatıp kalgıynça atıp kal.
4. Ятып калганчы атып кал.
5. Mieluummin ammu kuin jäisit makaamaan.
◊ Shoot rather than remain lying down.
6. Kötmä, närsäder eşlä. Eşläp närsägä dä bulsa ireşäseñ.
◊ Көтмә, нәрсәдер эшлә.
Эшләп нәрсәгә дә булса ирешәсең.
◊ Toimi, älä jää odottamaan. Tekemällä saavutat.
◊ Do not wait, act. You achieve by doing.
8. Ts4–5s4, AY5s3, AY18s3, AY33s3, AY39s4

Yatır tamak yartı

2.–3. Yatır tamak yartı.
4. Ятыр тамак ярты.
5. Nukkumaan mennään puolella vatsalla.
◊ Go to sleep with a half-full stomach.
6. Tuk karınga yoklau avır häm sälamät tügel.
◊ Тук карынга йоклау авыр һәм сәламәт түгел.
◊ Täydellä vatsalla nukkuminen on raskasta ja epäterveellistä.
◊ Sleeping with a full and heavy stomach is not healthy.
7. *Tamak* – kurkku, vatsa, vatsalaukku /
throat, belly, stomach (*karın*, *aşkazanı*).
8. AY13s4, AY15s4, AY40s3, AY58s3,
AY60s1, AY61s4, AY62s3

Yeget bulsañ ut bul, ut bulmasañ yuk bul

2. Yeget bolsañ / bulsañ ot / ut bol / bul,
ot / ut bolmasañ / bulmasañ yok / yuk bol / bul.
3. Yeget bulsañ ut bul, ut bulmasañ yuk bul.
4. Егет булсаң ут бул, ут булмасаң юк бул.
5. Jos olet tosi poika, ole tulta. Jos et ole tulta, häivy.
◊ If you are a real guy, be fire. If you are not fire, get lost.
6. Yäş malalylarnı kıyu, çın irlär bulırga öndilär.
◊ Яшь малайларны кыю, чын ирләр булырга өндиләр.
◊ Nuoria poikia kannustetaan olemaan rohkeita tosi miehiä.
◊ Young boys are encouraged to be brave real men.
7. *Yeget* – yäş batır malay.
Yuk bul – Tarttır!
◊ *Егет* – яшь, батыр малай.
Юк бул – Тарттыр!

◊ *Yeget* – nuorimies, kova jätkä, urho, poika /
young man, tough guy, brave, boy.
Yuk bul – Häivy! Ala vetää! / Go away! Get lost!
8. FN

Yep näzek yirendän özölä

2. Yep näzek yerennän / yirennän / cirennän özölä.
3. Cep / yep näzek cirennän özelä.
4. Җеп нәзек җиреннән өзелә.
5. Lanka katkeaa ohuesta kohdastaan.
◊ A thread breaks where it is thinnest.
6. Härkemneñ zaif noktası bar.
◊ Һәркемнең зәгыйфь ноктасы бар.
◊ Kaikilla on heikko kohtansa.
◊ All have a weak spot.
8. AY8s3

Yildän kurkma, ildän kurk

2. Yildän / cildän kurkma, ildän kurk.
3. Cildän / yildän kurkma, ildän kurk.
4. Җилдән курыкма, илдән курык.
5. Älä tuulta pelkää, vaan ihmisiä.
◊ Do not be scared of the wind, fear humans.
6. Tabiattan tügel, elegräk keşedän kurkarga kiräk.
◊ Табигатьтән түгел, элегрәк кешедән куркарга кирәк.
◊ Ihmisiä pitää pelätä, ei niinkään luontoa.
◊ One should fear people, not nature.
7. *İl* – mämläkät, tugan üskän cir, vatan, avıl, halık.
◊ *Ил* – мәмләкәт, туган үскән җир, ватан, авыл, халык.

◊ *İl* – valtio, synnyinmaa, synnyinseutu, isänmaa, kylä, kansa / country, homeland, birthplace, homeland, village, people.
◊ Mişär: *korkma* / *kurkma*. Kazan: *kurıkma*.
◊ Мишәр: *коркма* / *куркма*. Казан: *курыкма*.
◊ Mishääri: / Mishar: *korkma / kurkma* – älä pelkää / do not be afraid. Kazan: *kurıkma*.
8. AY18s1

Yiäülegä / ciäülegä yänçekdä awır

2. Yiäülegä / yäyäülegä yäntsek / yänçek tä awır.
3. Cäyäülegä yänçek tä avır.
4. Җәяүлегә янчык та авыр.
5. Jalkaisin kulkevalle jopa kukkaro on painava.
◊ For someone walking on foot even the purse is heavy.
6. Keçkenä eşne başkaru da kıyın bulıp toyılırga mömkin.
◊ Кечкенә эшне башкару да кыен булып тойылырга мөмкин.
◊ Pienenkin asian toimittaminen voi tuntua vaikealta.
◊ Carrying out even a small task could feel difficult.
7. *Cäyäü* – yörep.
Cäyäüle – cäyäü yöri torgan.
◊ *Җәяү* – йөреп.
Җәяүле – җәяү хөри торган.
◊ *Cäyäü* – kävellen, jalkaisin, jalan, jalkapatikassa / walking, on foot. *Cäyäüle* – jalankulkija / pedestrian.
8. Ts4–5s4, AY61s4, AY62s1

Yıgılgannı yodorokli

2. Yıgılgannı yodorokli.
3. Yıgılgannı yodrıklıy.
4. Егылганны йодрыклый.
5. Kaatunutta lyödään nyrkillä.
◊ Beating the fallen with the fist.
6. Öygä kar kergäç, öyne tutıra. Mäşäkatlär yış cıyıla.
Eşlär naçar kitkäç, barısı da naçar kitä dip toyıla.
◊ Өйгә кар кергәч, өйне тутыра. Мәшакатьләр еш җыела.
Эшләр начар киткәч, барысы да начар китә дип тоела.
◊ Kun tulee lunta tupaan, tulee tuvan täydeltä.
Huolilla on tapana kasaantua.
Kun menee huonosti, kaikki tuntuu menevän huonosti.
◊ When it rains, it pours.
Troubles have a tendency to collect.
When something goes wrong, everything seems to go badly.
8. AY10s4

Yılı söyäk sındırmıy

2. Yılı / cılı süwäk sındırmi.
3. Cılı söyäk sındırmıy.
4. Җылы сөяк сындырмый.
5. Lämmin ei luita riko.
◊ Warmth does not break bones.
6. Härkem cılı häm dustanä mohitne yarata.
◊ Һәркем җылы һәм дустанә мохитне ярата.
◊ Kaikki pitävät lämpimästä ja ystävällisestä ilmapiiristä.
◊ All like a warm and friendly atmosphere.
8. FN

Yılıga / cılıga yılan / cılan da iläşä

2.–3. Yılıga yılan da iläşä.
4. Елыга елан да ияләшә.
5. Käärmekin tottuu lämpimään.
◊ Even the snake gets used to warmth.
6. Yomşaklık hattä naçar keşene dä eretä.
◊ Йомшаклык хәтта начар кешене дә эретә.
◊ Lempeys sulattaa pahankin ihmisen.
◊ Kindness melts even a bad person.
7. Mişär: *iläşü.* Kazan: *iyäläşü*.
◊ Мишәр: *иләшү.* Казан: *ияләшү*.
◊ Mishääri: / Mishar: *iläşü* – tottuminen / getting used to.
Kazan: *iyäläşü*.
8. AY2s5, AY45s1, AY62s3

Yırtıgına kürä yamawı

2. Yırtıgına körä / kürä yamawı.
3. Yırtıgına kürä yamavı.
4. Ертыгына күрә ямавы.
5. Paikka tulee repeämän / reiän mukaan.
◊ The patch is fitted to the tear / hole.
6. Eşlär kiräklek buyınça köylänergä tiyeş.
◊ Эшләр кирәклек буенча көйләнергә тиеш.
◊ Asiat on sopeutettava tarpeen mukaan.
◊ Adapt everything according to the need.
8. AY27s2

Yış iläk bäyramda kiräk,
siräk iläk härkön kiräk

2. Yış iläk barjamda käräk / keräk / kiräk,
seräk / siräk iläk härkön käräk / keräk / kiräk.
3. Yış iläk bäyramda kiräk,
siräk iläk härkön kiräk.
4. Еш иләк бәйрәмдә кирәк,
сирәк иләк һәркөн кирәк.
5. Harvaa seulaa tarvitaan joka päivä, tiheää vain juhlissa.
◊ A large-mesh sieve is needed every day,
a fine-mesh sieve only for feasts.
6. Köndälek tormışta närsä dä yarıy,
läkin bäyramda tögälräk bulırga kiräk.
◊ Көндәлек тормышта нәрсә дә ярый,
ләкин бәйрәмдә төгәлрәк булырга кирәк.
◊ Arjessa kelpaa mikä tahansa,
mutta juhlia järjestäessä pitää olla tarkempi.
◊ In everyday life anything will do, but when arranging
celebrations one has to be more careful.
8. FN

Yokı yastık soramı

2. Yoko yastık sorami.
3. Yokı yastık soramıy.
4. Йокы ястык сорамый.
5. Uni ei tyynyä kaipaa.
◊ Sleep does not ask for a pillow.
6. Keşe arıgan yäki yokısı kilgän vakıtta
teläsä kayda yoklıy ala.

◊ Кеше арыган яки йокысы килгән вакытта
теләсә кайда йоклый ала.
◊ Väsynyt tai uninen ihminen voi nukkua missä tahansa.
◊ When tired or sleepy, one can sleep anywhere.
8. AY5s5, AY33s4, AY38s1

Yukdan bukda yahşı

2. Yoktan / yuktan bok / buk ta yakşı.
3. Yuktan buk ta yahşı.
4. Юктан бук та яхшы.
5. Parempi paska kun ei mitään.
◊ Better shit than nothing.
6. Az da buştan yahşırak.
◊ Аз да бүштан яхшырак.
◊ Vähäkin on tyhjää parempi.
◊ A little is better than nothing.
7. *Yuk* – ei, ei ole, mitä ei ole, puute /
no, not, what is not, lacking (*yuklık*).
8. AY44s4

Yuknıñ küwege yuk

2. Yoknıñ / yuknıñ kebege yok /yuk.
3. Yuknıñ kebege yuk.
4. Юкның кебеге юк.
5. Mitä ei ole, sitä ei voi verrata mihinkään.
◊ What does not exist cannot be compared to anything.

6. Bernärsä dä yuktan barlıkka kilmi.
◊ Бернәрсә дә юктан барлыкка килми.
◊ Tyhjästä ei saa mitään.
◊ Nothing comes from nothing.
8. AY9s4, AY44s4

Yul azabı – gör / gür azbı

2. Yol / yul azabı – gör azabı.
3. Yul azabı – gör / gür azbı.
4. Юл азабы – гүр азабы.
5. Matkan vaivat – haudan vaivat.
◊ Journey troubles – troubles of the grave.
6. Säyähat itü yış avır häm katlaulı.
◊ Сәяхәт итү еш авыр һәм катлаулы.
◊ Matkustaminen on usein vaivalloista ja mutkikasta.
◊ Travelling is often troublesome and complicated.
7. *Yul* – säyähat, çara.
◊ *Юл* – сәяхәт, чара.
◊ *Yul* – tie, matka, keino / road, journey, way.
8. FN

Yulnıñ tu’uı yuk, yomorkanıñ yu’uı yuk

2. Yolnıñ / yulnıñ tu’uı yok / yuk,
yomorkanıñ yu’uı yok / yuk.
3. Yulnıñ tu’uı yuk, yomırkanıñ yu’uı yuk.
4. Юлның тууы юк, йомырканың юуы юк.
5. Tie ei synny, eikä kananmunaa pestä.
◊ A road is not born and an egg is not washed.

6. Keşe yasagan bernärsä dä üzennän-üze barlıkka kilmi,
läkin tabiat barısın da äzer itä.
◊ Кеше ясаган бернәрсә дә үзеннән-үзе барлыкка килми,
ләкин табигать барысын да әзер итә.
◊ Mikään ihmisten tekemä ei synny itsestään,
mutta luonto tuottaa kaiken valmiina.
◊ Nothing human-produced gets done by itself,
but nature creates everything ready.
7. *Yul* – säyähat, çara. İcekläü: *tu-u-ı, yu-u-ı.*
◊ *Юл* – сәяхәт, чара. Иҗекләү: *ту-у-ы, ю-у-ы.*
◊ *Yul* – tie, matka, keino / road, journey, way, method.
Tavutus / syllables: *tu-u-ı, yu-u-ı.*
8. AY7s5, AY22s5

Yäşlär yarpaya, kartlar kartaya

2.–3. Yäşlär yarpaya, kartlar kartaya.
4. Яшьләр ярпая, картлар картая.
5. Nuoret rehentelevät, vanhat vanhenevat.
◊ The young boast, the old grow older.
6. Yäşlär kurkmilar, kartlar tınıçlanalar da sak bulalar.
◊ Яшьләр курыкмыйлар,
картлар тыныч ланалар да сак булалар.
◊ Nuoret uskaltavat, vanhukset rauhoittuvat ja ovat varovaisia.
◊ The young are daring,
the elderly calm down and get cautious.
8. AY23s4

Z

Zur süzlär agızını cırtmi

2. Zur / zor süzlär awızını yırtmi.
3. Zur süzlär avızını yırtmıy.
4. Зур сүзләр авызны ертмый.
5. Suuret sanat eivät suuta revi.
◊ Big words do not tear the mouth.
6. Zuraytıp söyläülär häm maktanu söyläüçene avırttırmıy. /
Döresen äytergä kurkmaska kiräk.
◊ Зурайтып сөйләүләр һәм мактану
сөйләүчене авырттырмый. /
Дөресен әйтергә курыкмаска кирәк.
◊ Suuret puheet ja rehentely eivät satuta puhujaa. /
Ei tarvitse pelätä totuuksien sanomista.
◊ Big speech and showing off do not hurt the speaker. /
Do not be afraid to tell the truth.
8. AY15s2

Ä

Ällü-bällü bahtiyar, härber eşneñ wakıtı bar

2. Ällü-bällü bähetle, härber eşneñ bahıtı / wakıtı bar.
3. Ällü-bällü bähetle, härber eşneñ vakıtı bar.
4. Әллү-бәллү бәхетле, һәрбер эшнең вакыты бар.
5. Tuutilullaa, onnellinen. Joka asialla on aikansa.
◊ Lullaby, happy. Everything has its own time.
6. Här eşneñ üz vakıtı.
Ällü-bällü balaçaknıñ bähetle vakıtın tasvirlıy.
◊ Һәр эшнең үз вакыты.
Әллү-бәллү балачакның бәхетле вакытын тасвирлый.
◊ Kaikella on aikansa.
Tuutilullaa on lapsuuden onnellista aikaa.
◊ Everything in its own time.
Lullaby is the happy childhood time.
7. *Bahtiyar* – bähetle (törekçä).
◊ *Бахтияр* – бәхетле (төрекчә).
◊ *Bahtiyar* – onnekas, onnellinen (turkki), *bähetle* (tataari).
◊ *Bahtiyar* – lucky, happy (Turkish), *bähetle* (Tatar).
8. AY23s4

Ärsez biyurmaganın ala

2.–3. Ärsez takdim itelmägänen ala.
4. Әрсез тәкъдим ителмәгәнен ала.
5. Röyhkeä ei odota että tarjotaan.
◊ Insolent people do not wait to be served.

6. Ärsezlär takdim itkänne kötmilär, üzläre alalar.
◊ Әрсезләр тәкъдим иткәнне көтмиләр, үзләре алалар.
◊ Röyhkeät ihmiset ottavat eivätkä odota, että saavat.
◊ Impertinent people take and do not wait to receive.
7. *Biyurma* – törek telennän *buyrun* – rahim it.
◊ *Биюрма* – төрек теленнән *буйрун* – рәхим ит.
◊ *Biyurma* – turkin kielestä *buyrun* – ole / olkaa hyvä.
Rahim it – ole / olkaa hyvä (tataariksi).
◊ *Biyurma* – from Turkish *buyrun* – please.
Rahim it – please (Tatar).
8. AY11s4

Äz / az bulsa da üz bulsın

2. Äz bolsa / bulsa da üz bolsın / bulsın.
3. Äz / az bulsa da üz bulsın.
4. Аз булса да, үз булсын.
5. Olkoon vähän, mutta omaa.
◊ Althought just a little, but your own.
6. Az, amma üzemneke. Burıçtan üzeñneke bulu yahşırak.
◊ Аз, әмма үземнеке. Бурычтан үзеңнеке булу яхшырак.
◊ Vähän, mutta omaa. Parempi olla omaa kuin velkaa.
◊ A little, but your own. Better to own something
than being in debt.
8. AY22s5, AY43s4, AY56s4,
AY59s4, AY60s1, AY62s5

Ö

Öskä bagıp fiker it, aska bagıp şökör it

2. Öskä bagıp / karap fiker it, aska bagıp / karap şökör it.
3. Öskä bagıp / karap fiker it, aska bagıp / karap şöker it.
4. Өскә карап фикер ит, аска карап шөкер ит.
5. Kun katsot ylös, mietiskele; kun katsot alas, kiitä [Jumalaa].
Looking up, meditate; looking down, thank [God].
6. Tübänçelek – yahşı sıyfat. Öskä karaganda tormışıñnı uyla.
Aska karaganda ni barıñ öçen şöker it.
◊ Түбәнчелек – яхшы сыйфат. Өскә караганда тормышыңы уйла. Аска караганда ни барың өчен шөкер ит.
◊ Nöyryys on hyve. Kun katsot ylös taivaaseen, mieti elämääsi. Kun katsot alas, ole kiitollinen siitä, mitä sinulla on.
◊ Humbleness is a virtue. Look up to the sky and think about your life. Look down and be grateful for what you have.
8. AY59s4

Öste / alnı yaltırıy, astı / artı kaltırıy

2. Östö / alnı yaltıri, astı / artı kaltıri.
3. Öste / alını yaltırıy, astı /artı kaltırıy.
4. Өсте / алыны ялтырый, асты / арты калтырый.
5. Päältä / edestä kiiltää, alta / takaa vapisee.
◊ Shiny outside / front, shaking inside / back.
6. Küp vakıt tortlar östän matur, läkin eçläre bolamık.
Üzen bulganınnan yahşırak itep kürsätergä teläü.
◊ Күп вакыт тортлар өстән матур, ләкин эчләре боламык.
Үзен булганыннан яхшырак итеп күрсәтергә теләү.

◊ Moni kakku on päältä kaunis, mutta silkkoa sisältä.
Halutaan näyttää ulospäin paremmalta kuin olisi varaa.
◊ Many cakes are beautiful on the outside,
but inside only mush.
Wanting to show off more than one can afford.
8. FN

Östäleñdä kırayıñ – yözeñdä çırayıñ bulsın

2. Östäleñdä kırayıñ –
yözeñdä tsırayıñ / çırayıñ bolsın / bulsın.
3. Östäleñdä kırayıñ – yözeñdä çırayıñ bulsın.
4. Өстәлеңдә кыраең – йөзеңдә чыраең булсын.
5. Pöydällä leivänkannikka – kasvoilla ystävällinen ilme.
◊ Bread crust on the table – friendly expression on the face.
6. Dustanä mönäsäbät häm kunak buludan
şatlanu mul tabınnan möhimräk.
◊ Дустанә мөнасәбәт һәм кунак булудан
шатлану мул табыннан мөһимрәк.
◊ Ystävällisyys ja vierailusta iloitseminen
on tärkeämpää kuin tarjoilu.
◊ Friendliness and rejoicing in the visit
are more important than what is served.
7. *Çıray* – yämle karas; *çıraysız* – yämsez karaş.
◊ *Чырай* – ямъле караш; *чырайсыз* – ямьсез караш.
◊ *Çıray* – ilme, miellyttävä ilme / outlook, pleasant expression.
Çıraysız – epämiellyttävä ilme / unpleasant expression.
8. FN

The rich proverb tradition among the Mishar Tatars in Finland reflects knowledge and experiences gathered over many generations. The proverbs are published for the first time with Finnish and English translations.

Suomen mishääritataarien rikas sananlaskujen perinne heijastaa usean sukupolven aikana kertynyttä tietoa ja kokemusta. Ne julkaistaan ensimmäistä kertaa suomen ja englannin käännöksineen.

Finlandiyädäge miṣär tatarlarınıñ bay mäkal hazinäse berniçä buın dävamında tuplanıp kilgän belem häm täcribä çagıldıra. Alar äle berençe tapkır fin häm ingliz tellärendä tärcemä itelep bastırıldı.

Финляндиядәге мишәр татарларының бай мәкаль хәзинәсе берничә буын дәвамында тупланып килгән белем һәм тәҗрибә чагылдыра. Алар әле беренче тапкыр фин һәм инглиз телләренә тәрҗемә ителеп бастырылды.

978-952-7616-00-0

ISBN 978-952-7616-00-0
ISBN 978-952-7616-01-7 (e-book)